

مطالعه تطبیقی فرهنگ بسیج با فرهنگ عاشورا

نویسنده: سیدرضا حسینی^۱

تاریخ دریافت: ۹۱/۲/۱۵

تاریخ پذیرش نهایی: ۹۱/۴/۲۰

فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، سال پانزدهم، شماره ۵۶، پاییز ۱۳۹۱

چکیده

هدف این مقاله، بررسی و یافتن ارتباط وثیق بین فرهنگ عاشورا و فرهنگ بسیج است. بدین منظور، ۵۹ مؤلفه برای فرهنگ عاشورا و ۲۰۷ مؤلفه برای فرهنگ بسیج شناسایی و استخراج شد. مؤلفه‌های فرهنگ عاشورا در دو دسته مؤلفه‌های فرهنگ عاشورا با ۲۱ عنوان و مؤلفه‌های فرهنگ عاشورایی (اهلبیت و یاران امام حسین(ع)) با ۳۸ عنوان و مؤلفه‌های فرهنگ بسیجی نیز در دو گروه دیدگاه‌های حضرت امام خمینی(ره) با ۲۴ مؤلفه و مقام معظم رهبری با ۱۸۳ مؤلفه توزیع شدند. سپس مؤلفه‌های منتج از رهنمودهای مقام معظم رهبری، در دو دسته فرد/ بسیجی با ۱۳۵ مؤلفه و سازمان/ بسیج با ۴۸ مؤلفه، تقسیم شدند. آنگاه مؤلفه‌های فرد/ بسیجی در سه گروه اعتقادی (۶۳ مؤلفه)، انقلابی (۳۶ مؤلفه) و عملکردی (۳۶ مؤلفه) و مؤلفه‌های سازمان/ بسیج نیز بین دو گروه ارزشی (۲۶ مؤلفه) و عملکردی (۲۲ مؤلفه) توزیع شدند. در پایان نیز مؤلفه‌های مشترک فرهنگ عاشورایی و فرهنگ بسیج طی دو جدول مقایسه‌ای، ارائه و اشتراکات عمیق دو فرهنگ، نشان داده شده است؛ به گونه‌ای که ادعای انطباق کامل فرهنگ بسیج بر فرهنگ عاشورا، مورد تأیید قرار گرفت.

واژگان کلیدی:

بسیج، فرهنگ بسیج، عاشورا، فرهنگ عاشورا.

«تناسبی هست میان هویت و حقیقت بسیج با هویت محرم و عاشورا».

(حضرت آیه الله العظمی خامنه ای مدظله العالی - ۱۳۹۰/۹/۶)

مقدمه

«بسیج افتخار دارد که پیرو مکتب عاشورا است. البته عاشورا، اوج فداکاری و ایثار است. همه تاریخ و همه عالم، مسئله عاشورا و حسین بن علی (ع) و اصحاب وفادار ایشان را با این خصوصیت شناخته‌اند: فداکاری و ایثار در راه خدا و در راه تحقق اهداف الهی. اما مسئله عاشورا فقط این نیست! برجسته‌ترین و نمایان‌ترین خصوصیت عاشورا، همین فداکاری و شهادت است؛ ولی در ماجرای عاشورا، حقایق دیگری هم وجود دارد. از آغاز حرکت از مدینه، بذر معرفت پاشیده شد - این یکی از خصوصیات حادثه عاشورا است - بذربصیرت پاشیده شد. اگر مردمی، امتی از بصیرت برخوردار نباشند، حقایق گوناگون، کار آنها را اصلاح نخواهد کرد؛ گره از مشکلات آنها گشوده نخواهد شد. بنابراین؛ اخلاص، موقع‌شناسی، پاشیدن بذر یک حرکت فزاینده تاریخی، از خصوصیات مهم عاشورا است».

(مقام معظم رهبری، ۱۳۹۰/۹/۶)

«ماجرای فقط در ظاهر عاشورا تمام نشد؛ در واقع از ظهر عاشورا به بعد، جریانی در تاریخ شکل گرفت که همچنان رو به افزایش و گسترش است. بعد از این هم همین خواهد بود. امام حسین (ع) برای اعلائی کلمه حق و برای نجات خلق، همه داشته‌های خود را به میدان آورد. این برخی از خصوصیات است که انسان به طور کلی در ماجرای عاشورا می‌تواند ببیند و نشان بدهد. بسیج، همین راه است؛ همین حرکت است؛ همین هدفهاست؛ همین ابزارها و وسیله‌هاست».

(همان)

«آقایان مبلغین، وعاظ، گویندگان مذهبی، خوانندگان و مداحان مذهبی فراموش نکنند که در زمان ما، نمونه کاملی از حوادث عاشورا، همین بسیجی‌ها هستند. همین بچه‌ها و جوانان بسیج‌اند. این یادتان نرود. عده‌ای از آنها شهید شدند، عده‌ای هم هستند. اینهایی که هستند، اگر شهید نشدند به‌خاطر این نبود که از شهادت گریختند؛ به سراغ شهادت رفتند، اما شهادت به سراغشان نیامد. فراموش نشود که ماجرای عاشورا و محرم، با شهدای ما و با بقایای آن بسیجی‌ها - که امروز بحمدالله از پیر و جوان در جامعه ما زیادند - پیوند دارد».

(مقام معظم رهبری، ۱۳۷۲/۳/۲۶)

ضرورت حفظ فرهنگ جبهه و انتقال آن به جامعه

عاشورا در جان و خون مسلمانان ریشه دوانیده و طی حدود ۱۴ قرن، مسلمانان به طور مستمر از این سرچشمه فیاض، روح و جان خود را سیراب کرده‌اند. عاشورا

از قرون گذشته تا کنون، منشأ قیامها و نهضت‌های رهایی‌بخش متعددی بوده، که انقلاب مقدس اسلامی ایران از آخرین ثمرات آن نهضت جاویدان است. از جمله سازوکارهایی که امام بیدار و دوراندیش امت اسلام و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران برای تضمین دوام و بقای انقلاب حسینی(ع) خود فراهم کردند، تأسیس نهادی مردمی و متشکل از توده‌های متدین و مستضعف جامعه به نام «بسیج» است. این نهاد بزرگ و ارزشمند، طی سالهای عمر خود- که تقریباً با انقلاب اسلامی امام خمینی(ره) همزاد است، توانسته با هدایت و رهبری امام عزیز و خلف صالح و شایسته‌اش، انقلاب اسلامی را از خطر گاه‌های عظیمی نظیر جنگ تحمیلی هشت ساله و سایر فتنه‌انگیزی‌ها و فشارها و تحریمها و ... به سلامت برهاند و روز به روز درخت تناور انقلاب اسلامی در حال رشد و نمو و ثمردهی داخلی و بین‌المللی است و دشمنان و بدخواهان این نظام الهی و ملت بزرگ ایران، در حال ضعیف شدن و ناتوانی مستمر هستند.

اینکه نهاد بسیج چه ویژگی‌هایی دارد که توانسته تا این اندازه منشأ خیر و خدمت و اثر باشد که دوست و دشمن را به اعتراف به عظمت خود واداشته، جای بحث مفصل و طولانی دارد؛ اما به طور قطع، اشتراکات راهبردی و فرهنگی بسیج با نهضت حضرت امام حسین(ع)، بیشترین اثربخشی را داشته و دارای نقش بنیادین و اساسی است. در این نوشتار، با مراجعه به منابع متعدد و مطالعه و بررسی دقیق و گسترده مؤلفه‌های فرهنگ عاشورا که در فرهنگ بسیج نیز نهادینه و اثربخش شده‌اند، تلاش شده تا بخش اعظم فلسفه قوت و قدرت و کارآمدی بسیج را تبیین کند. همچنین، این بررسی در صدد اثبات این مهم نیز هست که اگر بهره‌مندی فراوان بسیج از مؤلفه‌های فرهنگ عاشورایی علت موجدۀ این نهاد برومند و پرثمر است، قطعاً و یقیناً حفظ و تقویت این ویژگی‌ها، علت مَبقیه و رمز تداوم و بقای عزتمند و تأثیرگذار بسیج نیز خواهد بود.

در این بررسی، صدها مؤلفه از دل متون تاریخی و روایی در مورد فرهنگ عاشورا و نیز چندصد مؤلفه و ویژگی از متن فرمایشات امام خمینی و رهبر معظم انقلاب اسلامی شناسایی و استخراج شد. آن‌گاه طی چندین مرحله، این مؤلفه‌ها بازنگری و غربال و با حذف و ادغام آنها، مؤلفه‌های فرهنگ عاشورا و فرهنگ بسیجی فهرست شدند که در نتیجه، راه برای مطالعه تطبیقی دو فرهنگ، هموار می‌شود.

فصل اول) تعریف فرهنگ معنای فرهنگ

در ادب فارسی، «فرهنگ» به معانی مختلفی چون: دانش، علم، معرفت، ادب، تربیت، هنری آموختن و به کار بستن، آموزش و پرورش، آداب، بینش و ایدئولوژی مذهبی آمده است. در زبان عربی هم «ثقافه» به معنی ادب، عقل، دانش، بزرگی، حکمت و هنر است. بنابراین، در زبانهای مختلف با وجود ریشه‌های مختلف، نوعی اشتراک معنایی بین تمام آنها وجود دارد و در تمامی آنها عناصری چون: رشد و کمال، هنر و فضیلت نهفته است. (زهره‌ای، بی‌تا)

واژه فرهنگ از دو جزء «فر» و «هنگ» تشکیل شده است. «فر» به معنی نیروی معنوی، شکوه، عظمت، جلال و درخشندگی است. علاوه بر این، «فر» پیشوند است؛ که در این صورت به جای معنی جلو، بالا و پیش می‌نشیند. در اینجا «فر» در معنی پیشوند به کار برده می‌شود. «هنگ» از ریشه اوستایی Thanga (سنگ) به معنی کشیدن، سنگینی، وزن، گروه و وقار است. معنی ترکیبی این دو واژه، بیرون کشیدن و بالا کشیدن و منظور از آن، بیرون کشیدن مجموع دانستنی‌ها و نیروها و استعدادهاى نهفته افراد یک ملت برای پربار کردن پدیده‌ها و خلاقیت‌های ناشناخته آدمی است.

در فرهنگ‌نامه‌ها، تعاریف متعددی از واژه فرهنگ آمده است؛ از جمله: «فرهنگ» بر وزن فرهنگ است که علم و دانش و عقل و ادب و بزرگی و سنجیدگی و کتاب لغت فارسی و ... شاخ درختی را نیز گویند که در زمین خوابانیده از جای دیگر سر برآورده و کاریز آب را نیز گفته‌اند؛ چه دهن فرهنگ، جایی را گویند از کاریز، که آب آن بر روی زمین آید. (برهان قاطع با کمی تلخیص)

۱. ادب(نفس) تربیت؛
۲. دانش علم معرفت: نیست فرهنگی اندرین گیتی که نیاموخت از شه آن فرهنگ؛
۳. مجموعه آداب و رسوم: و فرهنگ شاهان و مهتران و فرزندگان و کارساز پادشاهی ...؛
۴. مجموعه علوم و معارف و هنرهای یک قوم. (تارنمایویستا)

از بین تعاریف فرهنگ، هرسکویتس به ۲۵۰ تعریف و کروبر به ۳۰۰ تعریف پیرامون آن اشاره کرده و گاه رقم ۴۰۰ تعریف را نیز برای فرهنگ ذکر کرده‌اند (زهره‌ای، بی‌تا). آلفرد کروبر و کلاید کلاکهورن در کتاب خود به نام «فرهنگ: مروری انتقادی

1. Alfred Kroeber
2. Clyde Kluckhohn

بر مفاهیم و تعاریف» (۱۹۵۲) با گردآوری ۱۶۴ تعریف از فرهنگ، اظهار کردند که فرهنگ در اغلب موارد، به سه برداشت عمده می‌انجامد:

۱. برترین فضیلت در هنرهای زیبا و امور انسانی که همچنین به فرهنگ عالی شهرت دارد.

۲. الگوی یکپارچه از دانش، عقاید و رفتار بشری که به گنجایش فکری و یادگیری اجتماعی نمادین بستگی دارد.

۳. مجموعه‌ای از گرایشها، ارزشها، اهداف و اعمال مشترک که یک نهاد، سازمان و گروه را مشخص و تعریف می‌کند. (تارنمای جامعه‌شناسی)

ژاک ید، جامعه‌شناس فرانسوی معتقد است واژه فرهنگ اکنون معنایی پهناتر و وسیع‌تر از هر زمان دارد. به اعتقاد وی، باید پذیرفت که اصولاً تعریف فرهنگ کار آسانی نیست و نمی‌توان تعریف دقیق و قانع‌کننده‌ای از آن ارائه داد. مارگارت مید، مردم‌شناس نامدار نیز فرهنگ را مجموعه‌ای از رفتارهای آموختنی، باورها، عادات و سنن که مشترک میان گروهی از افراد است و به گونه‌ای متوالی توسط دیگران که وارد آن جامعه می‌شوند، آموخته و به کار گرفته می‌شوند، تعریف کرده است. نخستین کسی که فرهنگ را از تعریف کلاسیک آن خارج کرد و مترادف با تمدن به کار گرفت، ادوارد برنت تایلور، مردم‌شناس انگلیسی بود که با انتشار کتابی^۱ (۱۸۷۱)، فرهنگ یا تمدن را کلیت پیچیده و در هم تنیده‌ای معرفی کرد که شامل دانشها، باورها، هنر، اخلاقیات، قانون، آداب و سنن و تمامی توانایی‌ها و عاداتی می‌شود که انسان به عنوان عضوی از جامعه، کسب می‌کند.

در مقدمهٔ اعلامیهٔ مکزیکوسیتی دربارهٔ سیاستهای فرهنگی آمده است: «کنفرانس معتقد است که در وسیع‌ترین برداشت، می‌توان گفت که: فرهنگ کلیتی است ترکیب‌یافته از خصوصیات متفاوت روحی، مادی، فکری و احساسی که شاخصهٔ یک جامعه یا گروه است. فرهنگ نه فقط هنرها و نوشتارها، بلکه حالات زندگی، حقوق بنیادین انسان، نظامهای ارزشی، سنتها و باورها را در برمی‌گیرد. این فرهنگ است که به انسان امکان واکنش نشان دادن در مقابل خود را می‌دهد. این فرهنگ است که ما را به طور مشخص انسان می‌کند؛ حیات عقلانی، قضاوت نقدانه و احساس تعهد اخلاقی به ما می‌بخشد. از طریق فرهنگ است که ما ارزشها را تشخیص می‌دهیم و انتخاب می‌کنیم. از طریق فرهنگ است که انسان خود را بیان می‌کند و از خود آگاه می‌شود، ضعفهای خود را می‌پذیرد، از موفقیت‌های خود می‌پرسد، به ابزارهای جدید دست می‌یابد و کارهای جدید را خلق می‌کند که از طریق آنها محدودیت‌های خود را مرتفع می‌سازد».

1. Culture: A Critical Review of Concepts and Definition

2. Primitive Culture

خصوصیات اساسی فرهنگ:

۱. فرهنگ یک گروه، شامل انواع الگوهای اجتماعی رفتار است که به وسیله همه یا اکثریت اعضای گروه، جامعه عمل به خود می پوشد.
۲. جامعه، یک اصطلاح فرهنگی است که افراد، به نسبت روابطی که با یکدیگر دارند، برای بیان برخی از صور رفتارهای خود، به کار می برند.
۳. مکان حقیقی فرهنگ عبارت از وقوع اعمال و ضوابط بین افراد است، که از نظر ذهنی برخوردار از دنیایی مفاهیم است که هر کس در جهت منافع و روابط خود با دیگران می تواند به وسیله آن، ابراز هویت کند.
۴. هر فرد، معرّف جزئی از فرهنگ و شاخه‌ای از درخت فرهنگ گروهی است که به آن تعلق دارد. (تارنمای ویستا)

معنای فرهنگ در نگاه دینی

ما محور اصلی فرهنگ را باورها و عقاید مربوط به خدا، انسان، ارتباط انسان با خدا و جهان و طبیعت؛ یعنی اصول دین، توحید، نبوت و معاد می دانیم. عنصر دوم، ارزشها و خوب و بدهاست. اسلام یک سلسله خوب و بدهای ثابت و ابدی را به ما ارائه می دهد. این بدان معنا نیست که احکام در هیچ زمان و مکانی تغییر نمی کنند. احکام، اموری جزئی و متغیّرند و منظور از ارزشهای ثابت، اصول ارزشی و مبانی است. عنصر سوم، شیوه‌های رفتاری خاص برخاسته از آن بینشها و ارزشهاست. این سه، عناصر اصلی فرهنگ اسلامند؛ یعنی آنچه باید به آن معتقد باشیم، خوب و بد و شیوه رفتار ما را مشخص می کند. این همان اصول دین، اخلاق و احکام اسلامی است. (تارنمای راسخون)

فرهنگ؛ مجموعه افکار، اعمال، بایدها و نبایدها، هنجارها، ارزشها و نظام اعتقادات یک جامعه مشتمل بر سنتها، آداب و رسوم، مذاهب، ایدئولوژی، تشریفات مذهبی، میراث، زبان و کلیه عاداتها یا دیدگاههای مشترک دیگر است، که ممکن است از این نوع مفاهیم مستثنا شده باشد. تأکید انسان‌شناسان بر فرهنگ، به مثابه عامل تعیین کننده اصلی رفتار انسان تلقی می شود.

علامه محمدتقی جعفری (ره) در تعریف فرهنگ، ابتدا به نمودها و فعالیتهایی از حوزه زندگی انسانی، توجه داشته‌اند. براساس نظر ایشان، فرهنگ نیز - مانند حیات بشری - دارای منشأ است؛ بنابراین، از شمول تعریف بیرون است. ایشان همچنین اعتقاد داشتند که فرهنگ از مختصات انسان است و او آن را از شرایط محیطی،

پدیده‌های تاریخی، آرمانهای مطلق و نسبی، برداشت کرده و به اصطلاح، تابعی از جهان‌بینی خویش می‌کند. (زهره‌ای، بی‌تا)

مقام معظم رهبری در مورد مفهوم فرهنگ می‌فرمایند:

«فرهنگ به معنای خاص برای یک ملت، عبارت از ذهنیات، اندیشه‌ها، ایمانها، باورها، سنتها، آداب و ذخیره‌های فکری و ذهنی است که از این جهات، ما نه فقط از دنیای پیشرفته در علم و تکنولوژی، عقب نیستیم، بلکه در بسیاری از جهات از آنها جلوتر هم هستیم. البته نمی‌خواهیم مبالغه، اغراق‌گویی و مطلق‌گویی کنیم؛ گر چه در یک چیزهایی از همین شاخه‌های فرهنگ، خارجی‌ها و عمدتاً اروپایی‌ها، از ما جلوتر هستند» (۱۳۷۲/۵/۵)

«بخش عمده فرهنگ، همان عقاید و اخلاقیات یک فرد یا یک جامعه است. رفتارهای جامعه هم که جزو فرهنگ عمومی و فرهنگ یک ملت است، برخاسته از همان عقاید است. در واقع؛ عقاید یا اخلاقیات، رفتارهای انسان را شکل می‌دهند و به وجود می‌آورند. خلقیات اجتماعی، رفتارهای اجتماعی را به وجود می‌آورند. بنابراین، درست است که مقوله فرهنگ در موارد زیادی شامل رفتارها هم می‌شود، اما اساس و ریشه فرهنگ، عبارت است از عقیده، برداشت و تلقی هر انسانی از واقعیات و حقایق عالم و نیز خلقیات فردی و خلقیات اجتماعی و ملی. به نظر ما، مقوله فرهنگ از نظر تأثیرش در آینده یک ملت و یک کشور، با هیچ چیز دیگری قابل مقایسه نیست؛ اهمیت مقوله فرهنگ از اینجاست» (۱۳۷۹/۹/۱۹)

«من فرهنگ کشور را در سه عرصه مهم و عام مشاهده می‌کنم: اول در عرصه تصمیم‌های کلان کشور است؛ یعنی فرهنگ به عنوان جهت‌دهنده به تصمیم‌های کلان کشور، حتی تصمیم‌های اقتصادی، سیاسی، مدیریتی و یا در تولید، نقش دارد. بنابراین، فرهنگ، مثل روحی است که در کالبد همه فعالیت‌های گوناگون کلان کشوری، حضور و جریان دارد. بنابراین، فرهنگ، جهت‌دهنده به تصمیم‌های کلان کشور است؛ این در واقع، اهمیت بنا گذاشتن یک مبنای فرهنگی را در اینجا به ما نشان می‌دهد. دوم به عنوان شکل‌دهنده به ذهن و رفتار عمومی جامعه است. حرکت جامعه، بر اساس فرهنگ آن جامعه است. اندیشیدن و تصمیم‌گیری جامعه، بر اساس فرهنگی است که بر ذهن آن حاکم است. بنابراین، فرهنگ به عنوان شکل‌دهنده به ذهن و رفتار عمومی جامعه هم، یکی از میدانهای اساسی است. عرصه سوم فرهنگ، سیاستهای کلان آموزشی و علمی دستگاههای موظف دولت است» (۱۳۸۱/۹/۲۶)

فصل دوم) فرهنگ عاشورا و فرهنگ عاشورایی

برای فهم بهتر فرهنگ عاشورا، ابتدا از محضر خود حضرت امام حسین (ع)، ویژگی‌ها و مؤلفه‌های آن را احصا می‌کنیم:

قال الحسين (ع): «اللهم انك تعلم انه لم يكن ما كان منا تنافساً في سلطان و لا التماساً من فضول الحطام و لكن لنرى المعالم من دينك و نظهر الاصلاح في بلادك، فيأمن المظلومون من عبادك و تقام المعطله من حدودك و يعمل بفرائضك و سننك و احكامك». (ابن شعبه، ۱۴۰۰، ص ۱۷۰)

مؤلفه‌ها: دنبال قدرت‌طلبی نبودن؛ دنبال مال و منال دنیا نبودن؛ ترویج معارف حقه دینی؛ انجام اصلاحات حقیقی در جامعه؛ ایجاد امنیت برای بندگان ستم‌دیده؛ اجرای احکام زمین‌مانده الهی؛ زمینه‌سازی برای عمل به واجبات و مستحبات و احکام دینی.

«فلعمری، ما الامام الا العامل بالكتاب و الآخذ بالقسط و الدائن بالحق و الحابس نفسه على ذات الله». (خوارزمی، ۱۴۲۳، ج ۱، ص ۱۹۶)

مؤلفه‌ها: عمل به کتاب خدا؛ اجرای عدالت؛ اقامه حق؛ خود را تسلیم خدا کردن.

«ان كان دين محمد لا يستقم الا بقتلي، فيا سيوف خذيني!». (دائرة المعارف تشيع، ۱۳۷۲، ج ۱، ص ۱۳۷)

مؤلفه‌ها: استقبال از مرگ برای پایداری دین اسلام.

«الا و ان الدعى ابن الدعى قد ركزنى بين اثنتين، بين السله و الذله و هيهات منا الذله! يا بى الله ذلك لنا و حجور طابت و طهرت». (پژوهشکده باقرالعلوم، ۱۳۷۳، ص ۴۲۵)

مؤلفه‌ها: ذلت‌ناپذیری.

«يا شيعه آل ابى سفيان! ان لم يكن لكم دين و كنتم لاتخافون المعاد، فكونوا احرارا فى دنياكم». (دشتی - ۱۳۸۱ - ص ۱۸ و پژوهشکده باقرالعلوم، ۱۳۷۳، ص ۵۶۵)

مؤلفه‌ها: آزادگی و آزادمردی.

«اني لا ارى الموت الا سعادة و لا الحياه مع الظالمين الا برماً». (پژوهشکده باقرالعلوم، ۱۳۷۳، ص ۳۵۶ و ۳۹۸)

مؤلفه‌ها: شهادت‌طلبی؛ ظلم‌ستیزی.

«الا ترون ان الحق لا يعمل به و ان الباطل لا يتناهى عنه فليرغب المؤمن فى لقاء الله محققاً». (پژوهشکده باقرالعلوم، ۱۳۷۳، ص ۳۹۸)

مؤلفه‌ها: عمل در مدار حق؛ نهی و بازداشتن از باطل؛ فداکاری در راه خدا.

«و على الاسلام السلام اذ قد بليت الامه براع مثل يزید... / و مثلى لا يبايع لمثله». (پژوهشکده باقرالعلوم، ۱۳۷۳، ص ۳۲۲ و ۳۲۰)

مؤلفه‌ها: عزت‌مندی.

«انى لم اخرج اشراً و لا بطراً و لا ظالماً و لا مفسداً، انما خرجت لطلب الاصلاح

فی امه جدی، ارید ان آمر بالمعروف و انهی عن المنکر و اسیر بسیره جدی و ابی علیهما السلام، (پژوهشکده باقرالعلوم، ۱۳۷۳، ص ۳۳۰)

مؤلفه‌ها: دنبال ظلم و فساد نبودن؛ اصلاح‌طلبی در امت اسلام؛ اجرای امر به معروف و نهی از منکر؛ عمل به سیره و روش پیامبر (ص) و علی (ع).

«الهی رضاً برضائک، صبراً علی بلائک، تسلیماً لامرک، لا معبود سواک». (پژوهشکده باقرالعلوم، ۱۳۷۳، ص ۵۷۲)

مؤلفه‌ها: رضای بودن به رضای خداوند؛ تسلیم در برابر اوامر الهی؛ تحمل و صبر در برابر بلا و مصیبت؛ عبادت خالصانه برای خدا.

«المنیه و لا الدنیه». (نهج‌البلاغه، حکمت ۳۹۶)

مؤلفه‌ها: شهادت‌طلبی؛ ذلت‌ناپذیری.

«الموت فی عزّ خیر من حیاه فی ذلّ». (بحارالانوار، ۴۴/۱۹۲)

مؤلفه‌ها: استقبال از مرگ عزتمندانه؛ نفی زندگی همراه با ذلت.

«من رأی سلطاناً جائراً مستحلاً لحرم الله، ناکثاً لعهد الله...». (نجمی، ۱۳۶۱، ص ۱۴۸)

مؤلفه‌ها: ایستادگی در برابر حاکم ستمگر و کفرپیشه.

«لأعطیکم بیدی إعطاء الذلیل و لا افرّ فرار العبید...». (مفید، ۱۳۹۰، ص ۲۳۵)

مؤلفه‌ها: عزتمندی و تن به ذلت ندادن.

«اشهد انک قد اقامت الصلوه و آتیت الزکوه و امرت بالمعروف و نهیت عن

المنکر». (زیارت وارث)

مؤلفه‌ها: اقامه نماز؛ پرداخت زکات؛ امر به معروف و نهی از منکر.

«و عبدت الله مخلصا حتی اتیک الیقین». (همان)

مؤلفه‌ها: عبادت خالصانه همراه با یقین.

رهبر بزرگوار انقلاب اسلامی نیز از خصوصیات فرهنگ عاشورا، این گونه سخن

گفته‌اند:

«عاشورا اوج فداکاری و ایثار است. همه تاریخ، همه عالم، مسئله عاشورا و

حسین بن علی (ع) و اصحاب وفادار او را با این خصوصیت شناخته‌اند؛ فداکاری،

ایثار در راه خدا و در راه تحقق اهداف الهی؛ لیکن مسئله عاشورا فقط این نیست.

بله، برجسته‌ترین و نمایان‌ترین خصوصیت عاشورا، همین فداکاری و شهادت

است؛ ولی در ماجرای عاشورا، حقایق دیگری هم وجود دارد. از آغاز حرکت از

مدینه، بذر معرفت پاشیده شد- این یکی از خصوصیات حادثه عاشورا است-

بذربصیرت پاشیده شد. اگر مردمی، امتی از بصیرت‌برخوردار نباشند، حقایق

گونگون، کار آنها را اصلاح نخواهد کرد؛ گره از مشکلات آنها گشوده نخواهد

شد. بنابراین، اخلاص، موقع‌شناسی، پاشیدن بذر یک حرکت فزاینده تاریخی، از خصوصیات مهم عاشورا است» (۱۳۹۰/۹/۶)

«امام حسین (ع) برای اعلائی کلمه حق و برای نجات خلق، همه داشته‌های خود را به میدان آورد. این برخی از خصوصیات است که انسان به طور کلی در ماجرای عاشورا می‌تواند ببیند و نشان بدهد» (همان)

«شما ببینید این نصف روز حادثه (کربلا)، چه قدر در تاریخ ما برکت کرده و تا امروز هم زنده و الهام‌بخش است... این در انقلاب و جنگ و گذشته تاریخ ما، محسوس بوده است... ما اگر نخواهیم هشت سال جنگ خودمان را با آن هشت- نه ساعت عاشورای امام حسین (ع) مقایسه کنیم یا آن را خیلی درخشان‌تر بدانیم- که واقعاً هم همین است؛ یعنی من حادثه‌ای را در تاریخ نمی‌شناسم که با فداکاری آن نصف روز قابل مقایسه باشد؛ همه چیز کوچک‌تر از آن است- لیکن بالاخره طرحی از آن یا نمی‌از آن یم است» (حدیث ولایت، ج ۷، ص ۲۳۷-۲۳۶) در ادامه بررسی فرهنگ عاشورایی، به اختصار به مرور فرهنگ عاشورا، فرهنگ انقلاب اسلامی و فرهنگ دفاع مقدس می‌پردازیم.

۱. فرهنگ عاشورا

مقصود از فرهنگ عاشورا، مجموعه مفاهیم، سخنان، اهداف و انگیزه‌ها، شیوه‌های عمل، روحیات و اخلاقیات والایی است که در نهضت کربلا گفته شده یا به آنها عمل شده یا در حوادث آن نهضت، تجسم یافته است. این ارزشها و باورها، هم در کلمات سیدالشهدا (ع) و اصحاب و فرزندان ایشان متجلی است و هم در رفتارشان در جریان آن قیام.

فرهنگ عاشورا را باید از کسانی آموخت که دست و دلشان و فکر و عملشان در کار عاشورا بوده است. پیش از آنکه دیگران و نسلهای بعدی و تحلیلگران پس از واقعه بخوانند فرهنگ عاشورا را معرفی کنند، در حرفها و هدفهای خود نقش آفرینان حماسه کربلا، این فرهنگ به وضوح مطرح شده است و بی‌واسطه آن را نشان می‌دهد.

این فرهنگ را از خلال زیارتنامه‌ها، مقتلها، رجزها، خطبه‌ها و نیز بررسی حوادث و رخدادهای عاشورا می‌توان استخراج کرد و همین فرهنگ است که در هر جا و در میان هر قومی باشد، کربلا آفرین می‌شود و انسانها را مبارزانی با ستم و مدافعانی نسبت به حق، تربیت می‌کند.

فرهنگ عاشورا همان زیربنای عقیدتی و فکری است که در امام حسین (ع) و

شهادای کربلا و اسرای اهل بیت (ع) بود و سبب پیدایش آن حماسه و ماندگاری آن قیام شد. فرهنگ عاشورا، خط «ولایت و برائت» است.

کربلا، اساسنامهٔ ایمان، فهرست همهٔ خوبی‌ها و فرهنگنامهٔ قبیلهٔ معرفت و عشق است. هیچ کس نیست که با کربلا انس و الفت بیابد و شکفتن و بالیدن و جوشش و حیات را در خود احساس نکند. جامعه‌ای نیز که با فرهنگ عاشورا پیوند و آشنایی بیابد، سرشار پویایی، زبایی و توانایی خواهد شد. به همین دلیل است که کربلا، بهترین پایگاه الهام برای حرکت و خیزش و قیام است و آنان که معرفت عاشورایی یافته‌اند، انسانهایی‌اند که حریت، عزت، جوانمردی، پاکبازی، اخوت، صمیمیت، عرفان، ایمان و شهادت، درون‌مایهٔ زیستن و قانون زندگی و جهت‌گیری‌هاشان خواهد شد.

فرهنگ متعالی عاشورا در طول تاریخ و هم اکنون، عامل هویت‌بخشی و مقاومت‌پذیری جامعهٔ ماست. ما نیاز داریم به طور دائمی این فرهنگ را رصد کنیم و با شناخت از روندهای موجود، کاستی‌ها و فرایندهای شکل‌گیری، پردازش و نمودهای عملی رفتاری، زمینهٔ مهندسی فرهنگ عاشورا را فراهم کنیم.

درست است که از حادثهٔ عاشورا قرن‌هایی گذرد، اما عاشورا حادثهٔ جاری در تاریخ است. سلوک با عاشورا، راه ورود به حرم امن ولایت ولّی خداست. برای انسانی که به عاشورا رسیده و همراه امام شده است، مراقبهٔ بعد از عاشورا، مراقبه در مراتب حضور است. چنین فردی باید محاسبه کند که آیا حقیقتاً به آنهایی که در روز عاشورا همه چیز خود را در راه ولّی خدا بذل کردند، پیوسته است یا نه؟ آیا به جایی رسیده است که حاضر باشد در مقابل ولّی خدا قطعه قطعه شود، اما ولّی خدا بتواند نماز خود را بخواند؟

۲. فرهنگ انقلاب اسلامی

شبهت و همسانی انقلاب عظیم عاشورا و انقلاب بزرگ اسلامی، این همه ایثارها، شجاعتها، صبوری‌ها و عظمتها را رقم زد و صحنه‌هایی آفرید که در آنها، شور، شعور، شوکت و شکوه عاشورایی را می‌توان یافت. همان‌گونه که در سخن دقیق و روشن حضرت امام خمینی (ره) دیدیم، همهٔ نهضت‌هایی که امروزه در جهان رخ می‌دهند و با انقلاب اسلامی همراهند، تأثیر آن فرهنگ را در خویش دارند.

رویکرد بی‌سابقهٔ ملت ایران به روح فرهنگ عاشورا و مفاهیم قیام‌خیز آن همچون: آزادی‌خواهی، شهادت‌طلبی، مبارزه و قیام و استقامت در راه خدا و از جان

گذشتگی و ایثار در مسیر هدفهای الهی، مدیون عمل و اندیشه و بیدارگری امام خمینی(ره) است. اما از نظر آن بزرگوار، این نهضتها مرهون امام حسین(ع) است. رمز بقای انقلاب اسلامی، ایستادگی بر ارزشها و آرمانهایی است که در منطق عاشورا به شفاف‌ترین و زلال‌ترین وجه ممکن متجلی شده است. این اندیشه عاشورایی بود که انقلاب اسلامی را در سهمگین‌ترین طوفانهای براندازی و توطئه و تجاوز و تهاجم، به پیروزی رساند و حفظ کرد.

۳. فرهنگ دفاع مقدس

در طول دوران هشت سال دفاع حسین‌گونه ملت ایران نیز محرم و عاشورا و نام مقدس سالار شهیدان(ع) و اصحابش، نه تنها به عنوان رمز عملیات و اسامی لشکرها و گردانها و عملیات موفق سپاه اسلام، بلکه به عنوان مهم‌ترین الگو و انگیزه عموم رزمندگان، تأثیر معجزه‌آسای خویش را برجای نهاد. اگر در تحلیل مسائل جنگ تحمیلی، فرهنگ شهادت‌طلبی و ایثار در راه خدا را که اولین درس مکتب عاشوراست و شعار پیروزی خون بر شمشیر را که زبان و منطق عاشوراست و عشق به حسین(ع) و کربلای حسینی را از هشت سال مقاومت شگفت ملت ایران در برابر تجاوزگران نادیده بگیریم، هیچ مطلب و سخن قابل عرضه دیگری باقی نمی‌ماند. در یک نگاه کلی، برخی از وجوه مشترک دو فرهنگ عاشورا و دفاع مقدس [عرصه تجلی شایستگی‌های بسیجیان عزیز] عبارتند از:

(الف) هر دو برای دفاع از حریم ارزشها و حفظ اسلام و رضای پروردگار، رویاروی دشمن می‌ایستند؛

(ب) رهبر هر دو حرکت، فرزندان پیامبرند. همان صلابت، پایداری، ذلت‌ناپذیری، شهادت‌پذیری و روح ایثار که در وجود مبارک اباعبدالله(ع) هست، در وجود امام خمینی(ره) تجلی یافته است. امام(ره) به پیروی از سرور و سالار شهیدان، از هیچ فداکاری در راه مکتب و آرمانهای الهی دریغ ندارد؛

(ج) یاران امام خمینی(ره) همچون شهیدان کربلا، کانون عرفان و محبت الهی و سرشار از شوق شهادت و فداکاری‌اند؛

(د) دشمن رویارو با دو جریان، در نهایت قساوت، پستی، دنیاپرستی و خودخواهی است؛

(ه) همان مظاهر روز و شب عاشورا در جبهه‌های دفاع مقدس دیده می‌شود: زمزمه‌های عاشقانه، نماز، عبادت، قرائت قرآن و آمادگی برای وصل و پیوند با محبوب؛

و) پایداری و شکیبایی زنان امت امام خمینی و نقش روشنگری و صبوری آنان، جلوه‌ای از صبوری و پیام‌رسانی قافله اسیران کربلاست؛
ز) هر دو جریان، رسواگر ستم شدند و نقاب از چهره دروغ و تزویر و نفاق برافکندند؛

ح) در هر دو جریان از شهیدان شیرخوار تا پیران سالخورده می‌توان یافت؛
ط) صحنه‌ها و موقعیتهایی همچون صحنه‌های کربلا، بارها در جبهه‌های دفاع مقدس اتفاق افتاد؛ مانند تشنگی، جدا شدن سرها، اسارت و ... این صحنه‌ها همواره ذهنها را به صحنه‌های کربلا پیوند می‌زند؛

ی) جبهه‌های هشت سال دفاع مقدس جلوه‌گاه اخلاق، فضایل و ارزشهای الهی و سازنده‌ترین و پرشکوه‌ترین درسها بود؛ درسهایی که رزمندگان در مکتب عاشورا آموخته بودند. معمولاً، در جبهه‌ها همه ارزشهای اخلاقی با کربلا تطبیق داده می‌شد؛

ک) پایان هشت سال دفاع مقدس، همچون پایان عاشورا، تمام شدن و توقف راه نبود، بلکه پس از آن، ایمانی که محصول خلوص و فداکاری رزمندگان بود، هشیاری، تحرک و بیداری‌های بزرگی را رقم زد که نه تنها تضمین سلامت جامعه، که الهام‌بخش مبارزات در گوشه و کنار جهان شد. تأثیر این ایثار و خلوص را در رزمندگان لبنان نیز می‌توان یافت.

ل) همچنان که انقلاب عاشورا، تضمین بقا و سلامت مکتب و اسلام نوپایی شد که محصول ۲۳ سال تلاش پیامبر(ص) و مجاهدت صحابه بزرگ بود، مجاهدتهای هشت سال دفاع مقدس نیز تضمین بقا و سلامت انقلاب اسلامی شد.

عزت و شرف و استقلال و افتخاراتی که به دست آورده‌ایم، نتیجه بازیابی فرهنگ عاشورا و دمیدن روح شهادت و عطر تعالیم عاشورا در جامعه اسلامی است که با تدبیر و مجاهدت عبد صالح خدا، حضرت روح‌الله(ره) پدید آمده است. رزمندگان ما که در هشت سال دفاع مقدس حماسه آفریدند و امت بزرگ ما که صبورانه در مقابل شداید و سختی‌ها ایستاد و رهبری که ناشر همان فرهنگ و بر دوش دارنده همان رایت بود، نشان دادند که عاشورا نه تنها حادثه سال ۶۱ هجری نیست، که در هر زمان و مکان تکرارپذیر است و به هر نسبت که یک حادثه، هویت فرهنگی عاشورا را بیابد، تأثیر، دوام و عمق خواهد یافت. شاید بتوان گفت در طول قرن‌ها مبارزه در تاریخ شیعه، هیچ انقلاب و حرکتی همچون حرکت انقلاب اسلامی و هیچ صحنه‌هایی همچون صحنه‌های دفاع مقدس، شبیه انقلاب عاشورا و کربلای

حسینی نیست. هزاران نشانه در جبهه‌های دفاع مقدّس، امروز را به دیروز عاشورا پیوند می‌زند و بوی کربلا را به شامه‌ها می‌رساند.

نامگذاری اعزامهای سراسری، واحدهای رزمی، قرارگاهها، عملیاتها و رمز عملیات دفاع مقدّس:

از جمله نموده‌ها و جلوه‌های عاشورا در فرهنگ دفاع مقدّس، نامگذاری لشکرها، گردانها، گروهانها، پادگانها، قرارگاهها و حتی سنگرهای رزمندگان به نامهای آشنای کربلا، یاران و مظاهر فرهنگی عاشوراست. در مجموع، حدود نیمی از نام لشکرها و تیپها، الهام برگرفته از فرهنگ عاشوراست. اعزامهای سراسری رزمندگان اسلام و اعزامهای محلی و منطقه‌ای، چه به لحاظ شیوهٔ اعزام و چه به لحاظ نامی که بر پیشانی هر اعزام می‌درخشید، راوی عاشورا اندیشی و شوریدگی و شیفتگی به کربلا بود. کاروانها با بدرقهٔ پرشکوه مردم، در طنین صلوات، زیارت عاشورا و شعارهای حماسی، راهی جبهه می‌شدند و در پیشاپیش آنها پرچمهایی در اهتزاز بود که عنوانهایی چون راهیان کربلا، انصارالحسین(ع) و وارثان عاشورا بر آنها نقش بسته بود. از مجموع ۹۵ عملیات کوچک و بزرگ دفاع مقدّس (از عملیات امام مهدی(عج) در تاریخ ۱۳۵۹/۱۲/۲۶ تا عملیات مرصاد در تاریخ ۱۳۶۷/۵/۵)، ۲۷ عملیات، نام یا رمز و یا نام و رمز عاشورایی و کربلایی داشته‌اند که از این تعداد، نام ۱۹ عملیات و رمز ۱۴ عملیات، عاشورایی بود. این نامگذاری‌ها، از ارادت، ایمان و معرفت عاشورایی سرچشمه می‌گیرند و گواه آنند که نام حسین(ع)، عاشورا و کربلا پیش الهام‌بخش، راهنما و پشتوانهٔ روحی و فکری هشت سال دفاع مقدّس بوده است.

پیامدهای جهانی و الهام بخشی

موجی از قیامها و شورشهای پیروان آل رسول(ص) با شعار «یا لثارات الحسین(ع)» علیه بدعتها و بیداد بنی‌امیه برپا شد. قیام توّابین در کوفه و قیام اهل مدینه و انقلاب مختار و قیام ابن مغیره بر ضد حجاج و قیام ابن اشعث و زید بن علی و فرزندان عرصه را بر خاندان بنی‌امیه تنگ‌تر کرد و سرانجام، شورش عباسیان با حمایت ابومسلم خراسانی که در آغاز با شعار خونخواهی خون حسین(ع) برپا شده بود، بساط خلافت امویان را درهم پیچید. پس از آن، قیامها و شورشهای پیاپی آل حسن(ع) و شهید فخر و دیگر انقلابیون بر ضد خلفای ستمگر عباسی نیز از نهضت عاشورا نشئت می‌گرفت. جلوه‌های این الهام‌بخشی را در طول تاریخ و به خصوص در دوران اخیر در پیروزی انقلاب اسلامی، حماسه‌آفرینی‌های هشت سال دفاع مقدّس

و پیروزی جنگ ۳۳ روزه لبنان در مصاف با رژیم صهیونیستی غاصب و ... به وضوح می‌توان مشاهده کرد.

دستاوردها

حرکت امام حسین(ع) که منجر به حادثه عاشورا شد، چیزی جز یک انقلاب اسلامی و تلاش در راستای اصلاح جامعه اسلامی نبود. انقلاب دینی امام حسین(ع) به عنوان مهم‌ترین عامل برقراری اسلام راستین و کوبنده تحریفات دینی، همواره در طول تاریخ مورد بغض دشمنان اسلام و دیانت بوده است. فرهنگ عاشورا در طول تاریخ همواره برای جامعه اسلامی و مؤمنان، الهام‌بخش بوده و به تعبیر روایت پیامبر(ص): شهادت حسین(ع) حرارتی در دل‌های مؤمنین ایجاد کرده، که هرگز به سردی نمی‌گراید.

مهم‌ترین هدف عاشورا، اصلاح دینی در طول تاریخ اسلام است؛ همان‌گونه که امام حسین(ع) از آغاز حرکت خویش از مدینه تا روز حماسه عاشورا، همواره به آفتها و صدماتی که به دین وارد شده، اشاره و هدف از قیام خود را اصلاح این آسیبها معرفی فرموده است. بی‌تردید قیام عاشورا یک انقلاب دینی بود؛ انقلاب بر محور دین اسلام و ناشی از آسیبهایی که بعد از رسول اکرم(ص) تا آن زمان به مرور زمان بر دین تحمیل شده بود. هدف حضرت، اصلاح و درمان آن آسیبها بود. عزت به عنوان یک خصلت متعالی نفسانی و به معنای نفوذناپذیر بودن، صلابت نفس، شکست‌ناپذیری، مقهور عوامل بیرونی نشدن، کرامت و والایی روح انسانی، در مقابل واژه ذلت قرار دارد که به معنای تن به پستی و دنائت دادن، ستم‌پذیری، زیر بار مت رفتن و تحمل سلطه باطل است.

هر مکتب تربیتی برای تربیت انسانها راه و رسمی را برمی‌گزیند و در مکتب حسین بن علی(ع)، اساس تربیت انسانها عزت‌مداری و زندگی همراه با عزت و شرافت انسانی است. انسانی که در این مکتب پرورش می‌یابد، فلسفه مرگ و حیات را به زیباترین شکل آن دریافته و در هر شرایطی بر حفظ عزت، پافشاری و مرگ با عزت را بر زندگی همراه با لذت و خواری ترجیح می‌دهد و هرگز حاضر نمی‌شود یک لحظه زیر بار حرف زور و ذلت‌بار برود. او «قتیل العزه» نامیده شد تا درس سازش‌ناپذیری و روح عزتمندی را به پیروانش منتقل کند.

شیعه حسین بن علی(ع) باید معنی مرگ و زندگی را از مولایش بیاموزد که چگونه وقتی لشکر ابن زیاد راه را بر کاروان آن حضرت بست و او را به مرگ تهدید کرد، فرمود: «مرگ و مردنی که برای دستیابی به عزت و شرف و احیای دین باشد،

راحت و سبکی است. مرگ در راه شرافت و عزّت، جز زندگی ابدی و جاوید نیست و زندگی همراه با خواری و ذلّت، جز مرگ و فنا نیست.» در رجزخوانی‌های روز عاشورا می‌فرمود: «الموت اولی من رکوب العار»؛ مرگ نزد من از ننگ و خواری برتر است و باز می‌فرمود: «مرگ با عزّت از زندگی همراه با ذلّت، برتر و بالاتر است.»

در تفکر حسینی (ع)، شکستی که برای دستیابی به عزّت باشد، شکست نیست، بلکه پیروزی واقعی است. لذا در روز عاشورا می‌فرماید: «اگر شکست بخوریم و کشته شویم، هرگز شکست نخورده‌ایم. در این راه، ما را شکستی نیست.» قاسم بن الحسن (ع) در بیان زیبایی می‌گوید: «وقتی زمامداران نظام ما افراد فاسدی همچون یزید و ابن زیاد باشند، در این صورت مرگ برای من از عسل شیرین‌تر و زندگی با ستمگران، مایه ننگ و خواری خواهد بود.» عباس بن علی (ع) پذیرفتن امان‌نامه ابن زیاد را ننگ و ذلّت ابدی تلقی کرده، به شدّت آن را رد می‌کند و در صورتی که اگر می‌پذیرفت، جان سالم به‌در می‌برد، فریاد برآورد: «مرگت باد ای شمر! نفرین خدا بر تو و امام تو باد. از من می‌خواهی که زیر بار ستم و ذلّت تو بروم و از یاری امامم دست بردارم؟».

امام حسین (ع) در آخرین لحظات وداع نیز خطاب به کودکان خردسالش فرمودند: «پس از من دشمن شما را اسیر می‌کند، ولی هرگز ذلیل نمی‌شوید. او شما را به اسارت می‌برد، ولی نمی‌تواند به ذلّت بکشانند. شما خاندان عزّت، کرامت و شرافت هستید.» ابن ابی‌الحدید معتزلی می‌گوید: حسین (ع) چون نمی‌خواست تن به ذلّت بدهد و می‌دانست که ابن زیاد اگر هم او را نکشد، به خواری و ذلّتش خواهد کشاند، شهادت را بر چنین زندگی‌ای برگزید. او شخصیتی بود که ستم‌پذیری را ننگ و عار می‌دانست.

یکی از درسهای حیاتبخش عاشورایی این است که: هم فرد مسلمان باید عزیز زندگی کند و هم جامعه اسلامی باید با عزّت و سربلندی به پیش برود. عزّت فردی را خود فرد باید پاسداری کند و عزّت اجتماعی را در درجه نخست، حاکمان و زمامداران جامعه باید حفظ کنند. در تفکر عاشورایی، نه فرد حق دارد عزّت و آقایی خود را بفروشد و زیر بار حقارت و ذلّت برود و نه جامعه. فلسفه جهاد در اسلام نیز همانا حفظ عزّت جامعه اسلامی است: «جعل الله الجهاد عزّاً للاسلام». حضرات معصومین (ع) در دعاهای بلندشان به ما آموخته‌اند که چگونه طلب عزّت کنیم: «خداوندا مرا در نزد بیگانگان، عظیم و عزّتمند و در نزد مؤمنین، بزرگوار و در نزد خودم حقیر و به دور از تکبر گردان.»

مؤلفه‌های فرهنگ عاشورا و فرهنگ عاشورایی

جدول ۱: مؤلفه‌های فرهنگ عاشورا

مؤلفه‌های فرهنگ عاشورا	
بازگرداندن جامعه به سنت و سیره پیامبر(ص)/ حفظ واحیای شریعت و اندیشه‌های ناب اسلامی / تلاش برای اقامه حکومت اسلامی	۱
زمینه‌سازی برای عمل به واجبات و مستحبات و احکام دینی	۲
اجرای احکام زمین‌مانده الهی	۳
جداکننده حق از باطل (تشخیص حقیقت اسلام از چهره تحریف شده آن)/ کوبنده و مقابله‌کننده با تحریفات دینی	۴
انجام اصلاحات حقیقی در جامعه/ اصلاح‌طلبی در امت اسلام	۵
تضمین‌کننده بقا، سلامت و بیمه‌کردن مکتب اسلام راستین	۶
جلوه‌گاه اخلاق، فضایل و ارزشهای الهی،	۷
پاشیدن بذر معرفت، بصیرت، اخلاص و موقع‌شناسی در جامعه	۸
مظهر پیروزی خون بر شمشیر	۹
نماد غلبه حق بر باطل و پیروزی گروه اندک ولی حق، بر انبوه گروه باطل	۱۰
اجرای عدالت	۱۱
حافظ کرامت امت اسلامی	۱۲
لیبک‌گوی فریاد استغاثه مظلومان	۱۳
ایجاد امنیت برای بندگان ستمدیده	۱۴
افشاگر ماهیت مدعیان خلافت؛ مخالفت با سلطنت یزید/ شکست ابدی تفکر بنی‌امیه	۱۵
رسواگر ستم و ستمگران	۱۶
برافکننده نقاب از چهره دروغ و تزویر و نفاق	۱۷
جلوگیرنده از گسترش تفکر جاهلی	۱۸
تلاشگر برای نابودسازی حکومت طاغوت	۱۹
الهام‌بخش مبارزات انسانهای آزاده و اصلاح‌طلب حقیقی برای همیشه تاریخ	۲۰
پاشیده شدن بذر یک حرکت فزاینده تاریخی	۲۱

جدول ۲: مؤلفه‌های فرهنگ عاشورایی (ویژگی‌های اهل بیت و یاران امام حسین(ع))

مؤلفه‌های فرهنگ عاشورایی	
ایمان حقیقی و عمیق به خداوند	۱

مؤلفه‌های فرهنگ عاشورایی	
۲	عبادت خالصانه و عبودیت عاشقانه همراه با یقین
۳	کانون عرفان و محبت الهی: آمیختن عرفان با حماسه/ زمزمه‌های عاشقانه، نماز به ویژه نماز اول وقت، عبادت، قرائت قرآن و آمادگی برای وصل و پیوند با محبوب
۴	تسلیم بودن در برابر اوامر الهی/ راضی بودن به رضای خداوند
۵	عمل به کتاب خدا
۶	عمل به سیره و روش پیامبر(ص) و علی(ع)
۷	ترویج معارف حقه دینی
۸	برادری، صفا و صمیمیت
۹	تکلیف‌گرایی و عمل به تکلیف چه با پیروزی یا شهادت
۱۰	مسئولیت‌پذیری/ احساس مسئولیت
۱۱	اقدام برای انجام اصلاحات بنیادی در جامعه اسلامی
۱۲	دنبال قدرت‌طلبی نبودن
۱۳	دنبال مال و منال و حطام دنیا نبودن
۱۴	اقامه و برپاداشتن نماز
۱۵	دادن زکات
۱۶	احیای فریضه امر به معروف و نهی از منکر و سنتهای اسلامی
۱۷	مبارزه با ستم طاغوتها و جور حکومتها
۱۸	هوداری از امام حق و برائت از حکام جور
۱۹	امر و نهی حکومت در مقابل کارهای زشت حاکمان طاغوتی
۲۰	قیام خالصانه در راه رضای خدا/ اخلاص در اوج
۲۱	دنبال ظلم و فساد نبودن؛ مبارزه با ظلم؛ ستم‌ناپذیری/ نفی سازش با جور/ ظلم‌ستیزی
۲۲	صبر و استقامت در راه خدا و هدف مقدس تا مرز جان/ صلابت و پایداری
۲۳	شجاعت و شهامت در برابر دشمن
۲۴	عدالت‌خواهی و تلاش برای اقامه عدل
۲۵	آزادی‌خواهی و حریت/ آزادگی و آزادمردی
۲۶	دارای روح عزتمندی/ عزت‌مداری/ قتل العزه/ استقبال از مرگ عزتمندانه
۲۷	ذلت‌ستیزی/ ذلت‌ناپذیری/ تن به پستی و دنائت ندادن/ زیر بار منت نرفتن/ ترجیح مرگ سرخ بر زندگی ذلت‌بار
۲۸	سازش‌ناپذیری: مردود شمردن منطق راحت‌طلبان بی‌درد، سازشگران دنیاطلب و تماشاچیان توجیه‌گر

مؤلفه‌های فرهنگ عاشورایی	
۲۹	ایستادگی در برابر حاکم ستمگر و کفرپیشه/ تحمل نکردن سلطه باطل
۳۰	پاکبازی
۳۱	وفاداری
۳۲	فتوت و جوانمردی حتی در برخورد با دشمن
۳۳	شرافت و استقبال از مرگ شرافتمندانه
۳۴	ایثار و از جان گذشتگی در مسیر هدفهای الهی
۳۵	به میدان آوردن همه‌داشته‌های خود برای اعلاى کلمه حق/ عمل کردن در مدار حق
۳۶	به میدان آوردن همه‌داشته‌های خود برای نجات خلق
۳۷	جهاد برای حفظ اسلامو دفاع از مکتب:فداکاری در راه مکتب و آرمانهای الهی/ دفاع از حریم ارزشها و فدا شدن در راه آنها
۳۸	شهادت‌طلبی: سرشار از شوق شهادت و فداکاری در راه احیای دین/ آماده قربانی کردن خود در راه احیای دین

فصل سوّم) فرهنگ بسیج و بسیجی

بسیج به لحاظ لغوی به معنای سامان و اسباب، ساز و سازمان جنگ، عزم و اراده، آماده سفر شدن و آماده ساختن نیروهای نظامی یک کشور برای جنگ است. (دهخدا، ۱۳۷۲)

- «فرهنگ بسیجی است که می‌تواند بر همه‌تحوّلات این کشور فایق بیاید و

حرکت اینکشور را تضمین کند». (مقام معظم رهبری، ۱۳۷۳/۹/۳)

- «فرهنگ بسیجی یعنی آن مجموعه معرفتها و روشها و منشهایی که می‌تواند

مجموعه‌های عظیمی را در ملت به وجود بیاورد که تضمین کننده حرکت مستقیم و پایدار اسلامی آن ملت باشند. این یک تفکر است؛ در ذهن هم نیست، در خارج و

در عینیت وجود دارد». (همان)

- «من به بسیجیان عزیز فعال این کشور علوی(ع) و فاطمی(س)، عرض می‌کنم؛

امیرالمؤمنین(علیه الصّلاه والسلام) را الگوی خودتان قرار دهید که بهترین و بزرگ‌ترین الگو برای بسیجیان مسلمان در همه عالم، علی ابن ابیطالب علیه السلام

است». (همان)

- «روحیه بسیجی و معرفت بسیجی باید فراگیر شود تا این کشور بتواند بار

سنگینی را که بر دوش دارد که همان بار هدایت الهی و سعادت انسانهاست، به

سرمنزل برساند، لذا بسیج تمام شدنی نیست». (۱۳۷۱/۸/۲۷)

- «در جنگ هم همین روحیه بسیجی بود که توانست برای کشور ما افتخار به بار آورد. هر جا این روحیه بسیجی وارد شد، گره‌ها را باز کرد. در جنگ هم هرگاه در سازمانهای موظف نظامی، یک فرمانده یا یک نظامی، با روحیه بسیجی حضور داشت، همه چیز رنگ دیگری به خود می‌گرفت و فداکاری، برجسته‌تر و پیشرفت و امید و نگاه به آینده، روشن‌تر می‌شد. هر جا که این روحیه باشد و هر ملتی که مردمانی با چنین روحیه‌ای داشته باشد، بدون تردید آن ملت موفقیت‌های بزرگی به دست خواهد آورد.» (۱۳۸۰/۲/۱۶)

- «در حقیقت؛ بسیج یک فرهنگ و یک حرکت فرهنگی است. فرهنگ بسیجی؛ یعنی چیزی که ما برای هر یک از احاد جامعه اسلامی، آن را آرزو می‌کنیم. اینکه می‌گوییم همه باید بسیجی باشند، معنایش همین است.» (۱۳۷۴/۹/۸)

- فرزاندگی دانشجویی و خصوصیات جوانی همراه با روحیات فرهنگ بسیجی، یک ترکیب بدیع و بسیار شوق‌انگیز است. شما این فرهنگ و این مجموعه و چهره انسانی و این الگو را نمایندگی می‌کنید.» (۱۳۸۴/۳/۵)

- «آنجایی که مسئله اساس انقلاب مطرح است، آنجایی که مسئله حاکمیت دین خدا مطرح است، آنجایی که دشمن می‌خواهد از فرصتهای به خیال خود به دست‌آمده‌اش علیه این انقلاب عظیم و شکوهمند بهره‌برداری کند، آنجا جای حضور بسیج است؛ فلسفه بسیج آنجا معنا می‌دهد.» (۱۳۷۶/۵/۶)

- «شما کارتان کاری نیست برای زندگی محدود بنده و خودتان، بلکه کار از این وسیع‌تر است؛ برای دایره محدود ایران و نظام جمهوری اسلامی هم نیست؛ شما دارید یک کاری می‌کنید برای تاریخ؛ برای بشریت.» (۱۳۸۳/۹/۸)

- «جنگ همه محتوای بسیج نیست. بسیج، گسترده در همه عرصه‌های زندگی است.» (۱۳۸۶/۹/۵)

- «بسیجی باید در وسط میدان باشد تا فضیلت‌های اصلی انقلاب زنده بماند.» (۱۳۷۱/۴/۲۲)

مؤلفه‌های فرهنگ بسیج و بسیجی (الف) از منظر حضرت امام خمینی(ره)

- «تشکیل بسیج در نظام جمهوری اسلامی ایران یقیناً از برکات و الطاف جلّیه خداوند تعالی بود که بر ملت عزیز و انقلاب اسلامی ایران ارزانی شد.» (صحیفه امام- ج ۲۱- ص ۱۹۴)

- «اگر بر کشوری نوای دلنشین تفکر بسیجی طنین‌انداز شد، چشم طمع دشمنان و جهانخواران از آن دور خواهد گردید؛ و الا هر لحظه باید منتظر حادثه ماند.» (صحیفه امام- ج ۲۱- ص ۱۹۵)

- «حقیقتاً اگر بخواهیم مصداق کاملی از ایثار و خلوص و فداکاری و عشق به ذات مقدس حق و اسلام را ارائه دهیم، چه کسی سزاوارتر از بسیج و بسیجیان خواهند بود». (صحیفه امام - ج ۲۱ - ص ۱۹۴)

- «بسیج، شجره طیبه و درخت تناور و پرثمری است که شکوفه‌های آن بوی بهار وصل و طراوت یقین و حدیث عشق می‌دهد». (همان)

- «بسیج، مدرسه عشق و مکتب شاهدان و شهیدان گمنامی است که پیروانش بر گلدسته‌های رفیع آن، اذان شهادت و رشادت سر داده‌اند». (همان)

- «من همواره به خلوص و صفای بسیجیان غبطه می‌خورم و از خدا می‌خواهم تا با بسیجیانم محشور گرداند؛ چرا که در این دنیا افتخارم این است که خود بسیجی‌ام». (همان)

- «طلاب علوم دینی و دانشجویان دانشگاهها باید با تمام توان خود در مراکزشان از انقلاب و اسلام دفاع کنند و فرزندان بسیجی‌ام در این دو مرکز، پاسدار اصول تغییرناپذیرنه شرقی و نه غربی باشند». (امام خمینی، ۱۳۶۷/۸/۲)

- «بسیج، میقات پابرهنگان و معراج اندیشه پاک اسلامی است که تربیت‌یافتگان آن، نام و نشانی در گمنامی و بی‌نشانی گرفته‌اند». (صحیفه امام - ج ۲۱ - ص ۱۹۴)

- «بسیج، لشکر مخلص خداست که دفتر تشکّل آن را همه مجاهدان از اولین تا آخرین امضا نموده‌اند». (همان)

- «رحمت و برکات خداوند بزرگ بر بسیج مستضعفان که بحق، پشتوانه انقلاب اسلامی است و به کوشش ارزنده خود ادامه داده‌اند] و بحمدالله تعالی با همت جوانان برومند و داوطلبان، گروه میلیونی رزمنده تربیت [کرده‌اند] و امید آن است که با شرکت فعال قشرهای معظم ملت و شور و شغفی که در جوانان عزیز از برکت اسلام مشاهده می‌شود، ارتش بیست میلیونی که نگهبان جمهوری اسلامی و کشور عزیز از شرّ جهانخواران متجاوز است، تحقق یابد». (همان، ج ۱۵، ص ۳۸۷)

- «با تشکر و تقدیر از اقدامات خداپسندانه بسیج مستضعفین در راه هدف مقدّس اسلام و استقلال کشور و آزادی ملت دربند و با تشکر از کوششهای آنان در کوتاه کردن دست چپاولگران، امید است با تحصیل اخلاص در همه امور، چه تعلیم و تعلّم و تقویت فرهنگ اسلامی و آموزش کافی فنون مختلف نظامی و چه در راه بسیج توده‌های مظلوم و مستضعف جهان بر ضد استکبار جهانخوار تا قطع طمع آنان نه تنها از کشورهای اسلامی، که از همه ممالک تحت ستم جهان و چه در راه تقویت هر چه بیشتر بسیج برای حراست از اسلام بزرگ و ایران عزیز و با صبر و شکیبایی در این مقاصد بزرگ، این خدمت گرانقدر را رنگ الهی داده و از

عبادات بزرگ قرار دهند. از خداوند تعالی توفیق شما عزیزان را در این مقصد بزرگ خواستارم. خدا پشت و پناهتان باد». (همان، ج ۱۹، ص ۱۹۶)

- «آن اخلاص و محبت شما (بسیجیان) و آن ایثار در راه خدا، بالاترین ارزش است برای شما». (صحیفه امام - ج ۱۶ - ص ۱۹۸)

- «آنچه برای اینجانب غرور انگیز و افتخار آفرین است، روحیه بزرگ و قلب سرشار از ایمان و اخلاص و روح شهادت طلبی این عزیزان (بسیجیان) که سربازان حقیقی ولی الله اعظم (ارواحنا فداه) هستند می باشد و این است فتح الفتوح». (صحیفه امام - ج ۱۵ - ص ۳۹۵)

- «فخر و عظمت بر جوانان عزیز می باشد که در راهی قدم برداشته و پاسداری از مکتبی می کنند که شکست ناپذیر و سر تا پا پیروزی است». (همان)

- «در مقابل صبر و استقامت تان (بسیجیان) خاضع و خاشعم. ... اگر بندبند استخوانهای مان را جدا سازند، اگر سرمان را بالای دار برند، اگر زنده زنده در شعله های آتشان بسوزانند، اگر زن و فرزندان و هستی مان را در جلوی دیدگانمان به اسارت و غارت برند، هرگز امان نامه کفر و شرک را امضا نمی کنیم». (صحیفه امام - ج ۱۳ - ص ۵۴۴)

- «امروز روز عاشورای حسینی (ع) است؛ حسینیان! آماده باشید. نهراسید، که نمی هراسید. کمربندهاتان را محکم کنید. ای آزادگان و احرار! به پا خیزید». (صحیفه امام - ج ۲۱ - ص ۱۱)

جدول ۳: مؤلفه های فرهنگ بسیج و بسیجی از منظر حضرت امام خمینی (ره)

مؤلفه های فرهنگ بسیجی	
حسینی (ع) بودن	۱
لشکر مخلص خدا	۲
معراج اندیشه پاک اسلامی	۳
میقات پابرهنگان	۴
گمنامی و بی نشانی	۵
عشق به ذات مقدس حق و اسلام	۶
قلب سرشار از ایمان	۷
شجره طیبه	۸
مدرسه عشق	۹
خلوص و صفا/ اخلاص در همه امور	۱۰
ایثار و فداکاری	۱۱
روح شهادت طلبی	۱۲

۱۳	شجاعت و شهامت
۱۴	استقامت و پایداری
۱۵	آمادگی برای جهاد
۱۶	نهراسیدن از دشمن
۱۷	دارای روحیه بزرگ
۱۸	آزادگی
۱۹	آگاهی
۲۰	رنگ الهی
۲۱	پاسدار اصول تغییرناپذیر «نه شرقی و نه غربی»
۲۲	پشتوانه انقلاب اسلامی
۲۳	نگهبان جمهوری اسلامی و کشور عزیز
۲۴	همیشه پیروز بودن

ب) از منظر مقام معظم رهبری (مَدِّ ظَلَهَ الْعَالِی)

- «بسیج افتخار دارد که پیرو مکتب عاشورا است. امام حسین (ع) برای اعلای کلمه حق و برای نجات خلق، همه داشته‌های خود را به میدان آورد. این برخی از خصوصیت‌هایی است که انسان به طور کلی در ماجرای عاشورا می‌تواند ببیند و نشان بدهد». (۱۳۹۰/۹/۶)

- «بسیج؛ یعنی احساس تکلیف در همه لحظات و حضور در همه میدان‌هایی که بر اساس تکلیف الهی از انسان در آن میدان، کار طلب می‌شود».

- «فلسفه بسیج عبارت است از سرعت عمل، کار مخلصانه، کار شجاعانه و حضور در میدان خطر، داوطلبانه و کم خواستن و بسیار نثار کردن».

- «بسیج عبارت از تشکیلاتی است که در آن افراد متفرق و تنها، به یک مجموعه عظیم و منسجم، به یک مجموعه آگاه و متعهد و بصیر و بینای به مسائل کشور و نیاز ملت تبدیل می‌شوند؛ مجموعه‌ای که دشمن را بیمناک و دوستان را امیدوار و خاطر جمع می‌کند». (۱۳۷۶/۹/۵)

- «بسیج عبارت است از مجموعه‌ای که در آن، پاک‌ترین انسانها، فداکارترین و آماده به کارترین جوانان کشور در راه اهداف عالی این ملت و برای به کمال رساندن و به خوشبختی رساندن این کشور جمع شده‌اند».

- «اگر بخواهیم بسیج را در یک تعریف کوتاه معرفی کنیم، باید بگوییم: بسیج

عبارت است از مجموعه‌ای که در آن پاک‌ترین انسانها، فداکارترین و آماده به کارترین جوانان کشور، در راه اهداف عالی این ملت و برای کمال رساندن و به خوشبختی رساندن این کشور جمع شده‌اند» (بیانات، ۱۳۷۶، ص ۱۳۳)

- «بسیج، عبارت است از تشکیلاتی که در آن، افراد متفرق و تنها، به یک مجموعه عظیم و منسجم و به یک گروه آگاه، متعهد، بصیر و بینای به مسائل کشور و به نیاز ملت، تبدیل می‌شوند؛ مجموعه‌ای که دشمن را بیمناک و دوستان را امیدوار و خاطر جمع می‌کند. معنای بسیج، این است» (همان)

- «بسیج؛ یعنی حضور بهترین و بانشاطترین و باایمان‌ترین نیروهای عظیم ملت در میدانهایی که برای منافع ملی، برای اهداف بالا، کشورشان به آنها نیاز دارد. همیشه بهترین و خالص‌ترین و شرافتمندترین و پرافتخارترین انسانها این خصوصیات را دارند. بسیج در یک کشور، معنایش آن زمره‌ای است که حاضرند این پرچم افتخار را بر دوش بکشند و برایش سرمایه‌گذاری کنند» (همان، ۱۳۷۹، ص ۱۰۶)

- «بسیج به این معناست که جوانان و عناصر کاری ملت، احساس می‌کنند که در میدانهای سخت، به امید خدا و با توکل بر او، دارای آنچه قدرت و توانایی هستند که می‌توانند در مقابل دشمنان بایستند. این معنای بسیج است» (بسیج در اندیشه مقام معظم رهبری، بی تا، ص ۴)

- «مکتب بسیج، مکتب مجاهدت معنوی و مخلصانه است. این مجاهدت، برای ملت و کشور و بالاتراز همه، برای دین خدا و سرافرازی پرچم آزادی اسلامی در همه دنیا است. این مجاهدت خطرانی دارد. بالاترین خطر برای انسان، جان باختن است. در مکتب بسیج، نام این جان باختن، شهادت است. شهادت بالاترین ارزش عاشورایی انسان و بالاترین ارزش در معیار ارزشهای معنوی است. در روایت وارد است: فوق کل ذی برّ برّ حتی یقتل الرجل فی سبیل الله»؛ بالاتر از هر فضیلتی، ارزشی و معنویتی، ارزش دیگری وجود دارد، تا وقتی که فرد به شهادت می‌رسد، که بالاترین ارزشهاست. آن معنای جهاد است و این معنای شهادت است» (۱۳۸۴/۶/۲)

- «فرهنگ بسیجی ... نشأت گرفته از روحیه ایمان و ایثار توأم باتلاش انقلابی عزیزان بسیجی می‌باشد».

- «بسیج؛ یعنی آن عنصر دلسوزی که کشور را متعلق به خود و آینده را وابسته به تلاش خود می‌داند. نگران است؛ چون صاحبخانه است» (۱۳۸۶/۲/۳۱)

- «من، شما دانشجوهای بسیجی را توصیه می‌کنم به اینکه محافظه کار نشوید و همواره دانشجو و بسیجی - به همان معنای مثبت و پرخون و پرتپش - باقی

بمانید. البته دنباله اینکه می‌گوییم محافظه‌کار نشوید، این است که: ولی هوشیار هم باشید. کاملاً هوشیار باشید». (همان)

- «بسیج به معنای فرد یا مجموعه آماده برآوردن نیازهای انقلاب است، در هر زمان و از هر نوع؛ این معنای بسیج است. ما ملتی داریم که با انقلاب اُخت است؛ گره‌خورده است؛ جوشیده است. در بین این ملت که سطوح گوناگون و مختلفی دارند، روحیه جمع‌کثیری این است که هر جا و هر زمان و هر طور که لازم باشد، سینه‌شان را سپر می‌کنند و به وسط میدان می‌آیند. این نقطه قوت ماست. این چگونه حاصل شده است؟ با موتور ایمان، با روحیه انقلاب، با انگیزه دین؛ این حقیقتی است که دنیاداران او را نفهمیدند! نفهمیدند که قدرت دین چه استحکامی به یک ملت و به یک نظام می‌دهد». (همان)

- «یکی دیگر از نیازهای عمده شما مسئله اخلاق و معنویت است. شماها جوانهای خوبی هستید؛ این را بدون تعارف می‌گوییم؛ انصافاً جوانهای بسیجی ما، جوانهای خوبی هستند. اما خوبی مراتبی دارد. هیچ وقت در خوب بودن و خوب شدن حد نشناسید؛ مرتب در حال بالاتر رفتن باشید. سعی‌تان این باشد که گناه نکنید. فرائض را با شوق و رغبت انجام بدهید. از یاد خدا غفلت نکنید. با قرآن انس پیدا کنید. در محیط‌های گوناگون که با همدیگر هستید، سعی کنید به دینداری و معنویت یکدیگر کمک کنید. اگر رفیقی در جایی پای کج می‌گذارد، او را برادرانه و مشفقانه باز بدارید. عزیزان من! از لحاظ اخلاق، خودسازی کنید. انسان با تمرین، همه کارها را، همه خلیات و خوی‌ها را می‌تواند به خودش بدهد؛ به خصوص در فصل جوانی که شما هستید. در فصل ما- فصل پیری- محال نیست، اما خیلی سخت است. در فصل شما نه، خیلی آسان است. اگر بی‌نظمید و بخواهید به خودتان نظم بدهید، آسان است. اگر بخیلید و بخواهید به خودتان سخاوت بدهید، آسان است. اگر بد اخلاق و اخم‌رو و ترش‌رو و بهانه‌گیرید و بخواهید به خودتان خوش اخلاقی بدهید، آسان است. اگر غیبت‌کننده و ایرادگیرنده از این و آنید و بخواهید خودتان را نگه دارید، آسان است. با تمرین! با تمرین حقیقتاً می‌توانید به سمت تعالی حرکت کنید؛ به این احتیاج دارید». (همان)

- «بسیج، جمع فداکاری از مردمند برای مردم؛ تشکیل یک مجموعه‌ای در حرکت عظیم یک ملت مجاهد. حضور در دفاع، حضور در علم، حضور در هنر، حضور در سازندگی، حضور در سیاست، در فرهنگ، در کمک به مستضعفان، در کمک به درماندگان، در تولید، در فتاوری، در پیشبرد مسائل گوناگون کشور، در ورزش، در درخششهای بین‌المللی، در هر کار خیر؛ این حرکت بسیج است؛ حرکتی مردمی،

برای مردم، در دل مردم، از خود مردم، از همه قشرها، زنان، مردان، جوانان، پیران، نوجوانان، از اصناف گوناگون؛ یعنی تشکیل یک مجموعه حزب الله واقعی» (۱۳۹۰/۹/۶) - «بسیج، سیاسی است؛ اما سیاست زده نیست، سیاسی کار نیست، جناحی نیست. بسیج، مجاهد است؛ اما بی انضباط نیست، افراطی نیست. بسیج عمیقاً متدین و معتبد است؛ اما متحجر نیست، خرافی نیست. بسیج، با بصیرت است؛ اما از خودراضی نیست. بسیج، اهل جذب است - گفته‌ای مجذب حداکثری؛ اما اهل تسامح در اصول نیست. بسیج، غیور است، پاسدار خطوط فاصل است. بسیج، طرفدار علماست؛ اما علم زده نیست. بسیج، متخلق به اخلاق اسلامی است؛ اما ریاکار نیست. بسیج، در کار آباد کردن دنیاست؛ اما خود اهل دنیا نیست. این شدیک فرهنگ» (همان)

- «سالگرد تشکیل بسیج مستضعفان، یادآور خاطره پرشکوه مجاهداتی است که در دوران هشت ساله جنگ تحمیلی، زیباترین تابلوهای ایثار و فداکاری همراه با نجابت و فروتنی و توأم با شجاعت و رشادت را ترسیم کرده است. خاطره جوانمردان پاکدامن و غیوری که شیران روز و زاهدان شب بودند و صحنه نبرد با شیطان زر و زور را با عرصه جهاد با نفس آماره به هم آمیختند و جبهه جنگ را محراب عبادت ساختند. جوانانی که از لذات و هوسهای جوانی برای خدا گذشتند و پیرانی که محنت میدان جنگ را بر راحت پیرانه سر ترجیح دادند و مردانی که محبت زن و فرزند و یار و دیار را در قربانگاه عشق الهی فدا کردند؛ خاطره انسانهای بزرگ و کم‌ادعایی که کمر به دفاع از ارزشهای الهی بستند و از هیبت دروغین قدرتهایی که برای حفظ فرهنگ و ارزشهای جاهلی غرب به مصاف ارزشهای الهی آمده بودند، نهراسیدند» (۱۳۶۸/۹/۲)

- «هر کس که در دل برای سرنوشت خود، سرنوشت این ملت و آینده ایران اسلامی ارزش قائل است؛ آن کسی که برای استقلال و هویت ملت خود ارزشی قائل است؛ آن کسی که از تسلط قدرتهای بیگانه بیزار است؛ آن کسی که برایش آینده این کشور و این ملت و آینده دنیای اسلام، یک هدف بزرگ محسوب می‌شود؛ آن کسی که از رنجهای ملت فلسطین دلش خون است؛ ... آن کسی که مایل است بیش از یک میلیارد مسلمان دنیا قدرت عجیبی را تشکیل بدهند که بشریت را به سمت کمال هدایت کنند و خودشان در قلعه کمال قرار بگیرند؛ آن کسی که این احساسات و این درکها را دارد و حاضر است در این راه قدمی بردارد، او بسیجی است» (۱۳۷۹/۸/۲۴)

- «به این درخشندگی، به این فراگیری، به این زیبایی، به این فداکاری، من در

جایی سراغ ندارم» (۱۳۷۷/۹/۲)

- «علت اینکه در کشور ما بسیج این طور درخشان شد و شکفت چه بود؟ ایمان عاشقانه، ایمان عمیق، ایمان توأم با عواطف که از خصوصیات ملت ایران است، مثل بعضی از ملت‌های دیگر، عواطف در این ملت جوشان است، کلید بسیاری از مشکلات است. این ایمان با آن عواطف همراه شد و این رودخانه عظیم خودشان را به این دریای پهناور تبدیل کرد و مشکلات را در هر جایی که لازم بود از بین برد.» (همان)

- «بسیج در واقع؛ مظهر عشق و ایمان و آگاهی و مجاهدت و آمادگی کامل، برای سربلند کردن کشور و ملت است.» (۱۳۷۶/۹/۵)

- «بسیجی؛ یعنی دل باایمان، مغز متفکر، دارای آمادگی برای همه میدان‌هایی که وظیفه این انسان را به آن میدان‌ها فرا می‌خواند. این معنای بسیجی است.» (۱۳۷۸/۹/۳)

- «بسیج به معنی حضور و آمادگی در همان نقطه‌ای است که اسلام و قرآن و امام زمان (ارواحنا فداه) و این انقلاب مقدس به آن نیازمند است. لذا پیوند میان بسیجیان عزیز و حضرت ولی عصر (ارواحنا فداه) مهدی موعود عزیز، یک پیوند ناگسستنی و همیشگی است.» (همان)

- «فرهنگ بسیجی، فرهنگ معنویت و شجاعت و غیرت و استقلال و آزادی و اسیر خواسته‌های حقیر نشدن است.» (۱۳۷۴/۸/۹)

- «سپاس و ستایش و تمجید و تحسین فراوان خود را بر جوانان بسیجی مؤمن در سرتاسر کشور، این دل‌های پاک، این دل‌های تپنده با عشق به خدا، با ایمان به حقیقت، با اخلاق و با صفا، نثار می‌کنم.» (۱۳۷۶/۲/۳)

- «بسیج، پیشرو است.» (۱۳۸۶/۹/۵)

- «بسیج، گسترده در همه عرصه‌های زندگی است.» (همان)

- «جوان‌های مؤمن و فعال آن مؤسسه رویان، طبیعت‌شان، جنس‌شان، جنس بسیج است؛ آنجا هم بسیج، آنجا هم ایمان، آنجا هم اعتماد به نفس، که از خصوصیت بسیجی است. بسیج یعنی آن مجموعه بهترین عناصر یک کشور که همت ما، عشق ما، امید ما این است که این مجموعه، فراگیر باشد.» (همان)

- «مگر مرزهای دفاعی انقلاب، فقط به مرزهای جغرافیایی منحصر می‌شود؟ از بزرگ‌ترین مسئولیت‌های یک مجموعه بسیج در کشور این است که از هویت ملی و دینی پاسداری می‌کند و باید پاسداری کند. بسیج؛ یعنی حضور در میدان‌هایی که نظام اسلامی، وظیفه انسانی و الهی و نیازهای کشور، حضور او را در آن میدان‌ها لازم می‌داند و او را به آنها فرا می‌خواند. بسیجی، هر یک از آحاد ملت است که در هر جایی که به حضور او نیاز هست، آماده باشد.» (۱۳۸۰/۸/۲۱)

- «بهترین نیروهای ما، پاکیزه‌ترین نیت‌های جوانان ما، پاک‌ترین و پاکدامن‌ترین عناصر جوان ما در بسیج می‌توانند حضور پیدا کنند و متشکل شوند. واقعیت هم همین بوده است». (۱۳۸۷/۲/۱۴)
- «در هر جایی که اسلام به آن نیازمند است و جمهوری اسلامی نسبت به آن احساس نیاز می‌کند، نیروی بسیج می‌تواند در آنجا حضور پیدا کند». (همان)
- «درمان واقعی آفت دوم هم - که فساد جوانان در دنیا است - همین حرکت و فرهنگ بسیج است». (۱۳۷۴/۹/۸)
- «امروز هم بسیجی برای کشور دل می‌سوزاند؛ برای آبادانی کشور تلاش می‌کند؛ برای حفظ استقلال ملی، هر چه بتواند کار می‌کند و از جان خود هم می‌گذرد». (۱۳۷۴/۹/۸)
- «امروز هم اگر احساس کند دشمن می‌خواهد از روزه‌ای - چه اقتصادی و سیاسی و چه فرهنگی - به داخل کشور نفوذ کند، در مقابل او می‌ایستد و با مشت به صورتش می‌کوبد». (همان)
- «خواستهای زندگی، برای همه مهم است؛ اما آنچه که مهم‌تر است، آرمانها و ارزشها و هدفهاست. آنها را باید مقدم داشت. این، راه شماس است». (همان)
- «بسیج نماد حضور ملی و مقاومت ملی و آگاهی یک ملت است؛ آن هم آگاهی همراه با تحرک، همراه با معنویت و همراه با اخلاص». (۱۳۸۴/۶/۲)
- «بسیج، حقیقت است؛ اما شبیه افسانه‌هاست. بسیج برای جوانان، شورآفرین است؛ برای دوستان، امیدآفرین است؛ برای دشمنان، بیم‌آفرین است». (همان)
- «بسیج؛ یعنی حرکت عظیم ملت ایران، همراه با آگاهی؛ احساس آمیخته با عقلانیت؛ حرکت و عمل آمیخته با مبنای فکری؛ عمل‌گرایی همراه با آرمان‌گرایی و دیدن افقهای دور دست». (همان)
- «در همه میدانها وقتی بسیج حضور داشته باشد، پیشرو است، پیشتاز است». (۱۳۸۹/۹/۴)
- «در هر میدانی وقتی با روحیه بسیجی، با اخلاص بسیجی، با ایمان بسیجی، با شجاعت و شهامت بسیجی، با قدرت ابتکار بسیجی وارد شوند، می‌توانند کارهای بزرگی را انجام دهند. این، حقیقت بسیج است». (همان)
- «عزیزان بسیجی این را قدر بدانند و ارکان بسیجی بودن را در خودشان تقویت کنند. بسیجی بودن ارکانی دارد. همه ما باید این ارکان را روزبه‌روز در خودمان تقویت کنیم». (همان)
- «جوانان عزیز! بارها گفتیم که در درجه اول، روحیه اخلاص و روحیه بصیرت

است. این اخلاص و بصیرت روی هم اثر می‌گذارند. هرچه بصیرت شما بیشتر باشد، شما را به اخلاص عمل نزدیک‌تر می‌کند. هرچه مخلصانه‌تر عمل کنید، خدای متعال بصیرت شما را بیشتر می‌کند؛ الله ولیّ الذین امنوا یخرجهم من الظلمات الی النور؛ خدا ولیّ شماست. هرچه به خدا نزدیک‌تر شوید، بصیرت شما بیشتر خواهد شد و حقایق را بیشتر می‌بینید. نور که بود، انسان می‌تواند واقعیات و حقایق را مشاهده کند. وقتی نور نباشد، انسان واقعیات را هم نمی‌تواند ببیند؛ والذین کفروا اولیائهم الطاغوت یخرجونهم من النور الی الظلمات». (همان)

- «معیار بسیج، بصیرت است و ایمان. ایمان از دل او می‌جوشد، او را به کار وادار می‌کند؛ بصیرت هم به او تفهیم می‌کند که چگونه حرکت کند، معیارها را چگونه تشخیص بدهد، راه را چگونه طی کند. این معنای بسیجی است. مطمئن باشید تا بسیج در این کشور هست، تا این روحیهٔ صدق و صفا و خدمت بی‌مزد و منت در میان مردم ما- به خصوص جوانان ما- وجود دارد، دشمن هیچ‌گونه لطمه‌ای به این انقلاب و به این نظام و به این کشور نخواهد توانست وارد کند». (۱۳۸۸/۹/۴)

- «این را شما بسیجی‌ها بایستی تقویت کنید؛ این را با توجه به همان سه عنصری که گفته شد- عنصر بصیرت، عنصر اخلاص، عنصر عمل بهنگام و به اندازه- تقویت کنید». (۱۳۸۹/۸/۲)

- «شور انقلابی را اندکی نباید کاهش داد. انگیزهٔ انقلابی باید روزبه‌روز در دل‌های من و شما افزایش پیدا کند. این کوه‌های گوناگون مشکلاتی که بر سر راه مستضعفین عالم قرار دارد، جز با قدرت عزم و ارادهٔ پولادین مؤمن برداشته نخواهد شد». (همان)

- «هدف فقط سر و سامان دادن به وضع کشور نیست. دنیای اسلام، بلکه جامعهٔ بشریت نیازمند کمک به آنها از سوی اسلام و امت اسلامی است». (۱۳۸۹/۸/۲)

- «جنگ تحمیلی تمام شد؛ سطحی‌نگرها خیال می‌کردند بسیج هم تمام شد! اما بسیج ماند؛ چون مجاهدت باقی بود؛ چون میدان مجاهدت ادامه داشت. هر جا مجاهدت هست، در آنجا حضور بسیج هست؛ مجاهدت در میدان علم، مجاهدت در میدان سیاست، مجاهدت در میدان فعالیت‌های اجتماعی، مجاهدت در میدان وسیع و عرصهٔ عظیم بین‌المللی. این مجاهدتها ادامه دارد و همچنان ادامه خواهد داشت». (همان)

- «آنچه که برای همهٔ ما، برای همهٔ بسیجیان عزیز، برای جوانها در هر نقطه‌ای از این عرصهٔ عظیم که مشغول کار هستند، باید به عنوان شاخص مطرح باشد، عبارت است از این سه عنصر: بصیرت، اخلاص، عمل بهنگام و به اندازه. این سه

عنصر را همیشه با یکدیگر توأم کنید و در نظر داشته باشید. این عناصر سه‌گانه باید برای ما شاخص باشد». (همان)

- «روحیه بسیجی یک روحیه‌ای است که اگر در هر نقطه‌ای و در هر قشری به وجود بیاید، در آنجا فعالیت و نشاط و حرکت و حیات را مضاعف و چند برابر می‌کند؛ این معنای بسیج است». (۱۳۸۴/۹/۵)

- «بسیجی یک فرهنگ است و اگر بخواهیم این فرهنگ را در یک جمله تعریف کنیم، باید بگوییم پیشرو بودن در همه عرصه‌های اساسی زندگی». (۱۳۸۴/۳/۵)

- «مکتب بسیج، مکتب مجاهدت معنوی و مخلصانه است. این مجاهدت، برای ملت و کشور و بالاتر از همه برای دین خدا و سرافرازی پرچم آزادی اسلامی در همه دنیا است». (۱۳۸۴/۶/۲)

- «در هر جایی که اسلام به آن نیازمند است و جمهوری اسلامی نسبت به آن احساس نیاز می‌کند، نیروی بسیج می‌تواند در آنجا حضور پیدا کند». (۱۳۸۷/۲/۱۴)

- «هر جایی که جای حضور - حضور مردمی و حضور نیروی انسانی فعال و پراکنجه - است، آنجا جای بسیج است». (همان)

- «بسیج؛ یعنی پیشگام و پیشقراول در همه میدانهای مورد نیاز کشور و نظام اسلامی». (۱۳۷۹/۵/۶)

- «برنامه بسیجی عبارت است از: حراست از دستاوردهای انقلاب و از هویت اصلی انقلاب». (۱۳۷۶/۵/۶)

- «نیروی مردمی، انسانی، الهی، اخلاقی، علمی، تربیتی و یک مجموعه آماده به کار برای کارهای بزرگ است؛ چنین موجود بی‌نظیر و پرفایده و پربرکتی است. مسئولان نیروی مقاومت بسیج، با این چشم به بسیج نگاه کنند». (۱۳۸۰/۸/۲۱)

- «وظیفه نیروی مقاومت بسیج، الگوشدن برای همه جوانان بسیجی در کشور است». (همان)

- «بسیج؛ یعنی نیروی کارآمد کشور برای همه میدانها». (۱۳۷۷/۹/۲)

- «بسیج مثل انقلاب، با دشمنان سازش‌ناپذیر است. ... بسیج هم در مقابل فشارها و قواعد ظالمانه و جوسازی‌ها هرگز تسلیم نمی‌شود و یک قدم به عقب نمی‌رود». (۱۳۸۶/۹/۵)

- «بسیج مثل خود انقلاب، از آیات الهی است. جنس بسیج هم از جنس انقلاب است». (همان)

- «بسیج، یک موجود متدین و متشرع است». (همان)

- «بسیج، یک مجموعه دینی است».(همان)
- «بسیج مثل انقلاب، سیراب از معارف اسلامی و سلوک دینی است».(همان)
- «بسیج مثل انقلاب، مردمی بود و مردمی است».(همان)
- «بسیج، پیشرو است».(همان)
- «بسیج مستضعفین که امام آن را بنیاد کرد، سر تا پا روح بود، معنویت بود و جان بود».(همان)
- «بسیج؛ یعنی آن مجموعه بهترین عناصر یک کشور که همت ما، عشق ما، امید ما این است که این مجموعه، فراگیر باشد؛ همه افراد این ملت بزرگ را در بر بگیرد».(همان)
- «پدیده بسیج و تشکیل این نیروی عظیم معجزگون، استثنایی و کم‌نظیر است. بسیج، حقیقتی شبیه افسانه‌هاست. برای کسانی که با متن واقع بسیج آشنایی ندارند، تصوّر چنین حجم پرکیفیت عظیمی با این تنوع و هم‌جانگی، آسان نیست. بسیج، مرز سنی نمی‌شناسد؛ جوانهای کم‌سال تا پیران کهنسال در آن شرکت دارند. بسیج، مرز جنسی نمی‌شناسد؛ زن و مرد در آن حضور دارند. بسیج، مرز صنفی و مرز جغرافیای و قومی نمی‌شناسد؛ همه اقوام ایرانی، همه اصناف گوناگون ملی در سطوح مختلف فکری از انسانهای نخبه برجسته ممتاز در میان اهل علم و دانشجویان تا جوانهای فعال و پرشور صحنه‌های دیگر، همه در بسیج جمعند. بسیج، نماد حضور ملی و مقاومت ملی و آگاهی یک ملت است؛ آن هم آگاهی همراه با تحرک، همراه با معنویت و همراه با اخلاص. بسیج، حقیقت است؛ اما شبیه افسانه‌هاست. بسیج برای جوانان، شورآفرین است؛ برای دوستان، امیدآفرین است؛ برای دشمنان، بیم‌آفرین است. امروز اگر شما جلوه‌های زیبای پرشور حضور جوانان را در صحنه‌های پرخطر فلسطین و لبنان مشاهده می‌کنید، این الگوگیری از بسیج است. امروز اگر بیداری جوانان دانشجو را در سرتاسر دنیای اسلام می‌بینید، این الگوگیری از بسیج است. بسیج؛ یعنی حرکت عظیم ملت ایران، همراه با آگاهی؛ احساس آمیخته با عقلانیت؛ حرکت و عمل آمیخته با مبنای فکری؛ عملگرایی همراه با آرمانگرایی و دیدن افقهای دوردست. اینها مجموعه‌ای است که ذهنیت و هویت بسیج را تشکیل می‌دهد».(۱۳۸۴/۶/۲)
- «از بزرگ‌ترین مسئولیتهای یک مجموعه بسیج در کشور این است که از هویت ملی و دینی پاسداری می‌کند و باید پاسداری کند. بسیج؛ یعنی حضور در میدانهایی که نظام اسلامی، وظیفه انسانی و الهی و نیازهای کشور، حضور او را در آن میدانها لازم می‌داند و او را به آنها فرا می‌خواند».(۱۳۸۰/۸/۲۱)

- «نیروی مقاومت بسیج باینکه یک نیروست و جزء سپاه پاسداران انقلاب اسلامی است، ولی یک نیروی رزمی محض نیست؛ یک نیروی مردمی، انسانی، الهی، اخلاقی، علمی، تربیتی و یک مجموعه آماده به کار برای کارهای بزرگ است؛ چنین موجود بی نظیر و پرفایده و پربرکتی است. مسئولان نیروی مقاومت بسیج، با این چشم به بسیج نگاه کنند» (همان)

- «رده‌های فرماندهی در نیروی مقاومت و در بسیج، رده‌های صدیقان و صالحان و برجستگان و برگزیدگان و نخبگان معنوی باید باشند» (۱۳۸۳/۹/۸)

- «بیدار شدن، حساس بودن، انگیزه داشتن، ایمان، امید، تکیه به هدایت الهی و اعتماد به کمک الهی، قواره اصلی بسیج است؛ این یک فرهنگ است. اگر این طور حرکت کنیم، خدای متعال کمک خواهد کرد. کمک الهی متعلق به همه خلائق است؛ به شرطی که خودشان را آماده دریافت این کمک کنند» (۱۳۸۴/۹/۵)

- «همین روحیه وقتی با اخلاص بیشتر، با پایبندی بیشتر به مبانی و با پرهیزگاری و پارسایی همراه شود، چهره‌های نورانی جوانان بسیجی عزیز ما را در بخشهای ممتاز و پیشرو مشخص می‌کند» (۱۳۸۴/۶/۲)

- «با همان انگیزه صادقانه و معنوی و انقلابی، در آن میدان حضور پیدا کرد؛ این شد بسیج و شد تعیین کننده» (۱۳۸۰/۷/۱۸)

- «بسیج؛ یعنی حضور ناشی از ایمان و اخلاص و انگیزه دینی و ایمان صادقانه در هر میدانی که انسان احساس می‌کند کارایی و توانایی حضور در آن میدان را داراست».

- «بسیج بر اساس بصیرت و روشنایی گوهر ایمان در دل او، ایستاده و مستحکم است و چون این استحکام، متکی به آن بصیرت است، تمام شدنی نیست» (۱۳۸۰/۲/۱۶)

- «همه هم خوبند؛ اما یک عده در میان انقلابیون پیدا می‌شوند که آمادگی‌شان، کمربستگی‌شان، پا به رکاب بودنشان، شجاعتشان، اخلاصشان برای رفتن به سمت هدفهای انقلاب از دیگران بیشتر است؛ اینها بسیجی هستند» (۱۳۷۹/۵/۶)

- «فلسفه بسیجی عبارت است از سرعت عمل، کار مخلصانه، کار شجاعانه، حضور داوطلبانه در میدان خطر و کم خواستن و بسیار نثار کردن» (۱۳۷۶/۵/۶)

- «بسیجی یک فرهنگ است و اگر بخواهیم این فرهنگ را در یک جمله تعریف کنیم، باید بگوییم پیشرو بودن در همه عرصه‌های اساسی زندگی ... مسئله این است که خود ما بفهمیم بسیجی یعنی چه» (۱۳۸۴/۳/۵)

- «بسیج؛ یعنی پیشگام و پیشقراول در همه میدانهای موردنیاز کشور و نظام اسلامی» (۱۳۷۹/۵/۶)

- «بسیجی بودن، به میدان آوردن همه توانایی‌های خود در راه آرمانهای نظام اسلامی است» (۱۳۸۵/۶/۱).
- «بسیجی، بلندهمت است. خواسته‌های او بزرگ و در حد اعتلای کشور است. خواسته او، نجات همه آحاد بشر و رفع فساد و فقر و تبعیض و بی‌عدالتی و سلطه دشمن است» (۱۳۷۴/۹/۸).
- «هر کس این احساس را دارد، بسیجی است؛ این احساسی که فردی آماده است در هر زمان و در هر عرصه‌ای که به او نیاز باشد، حضور پیدا کند... هر جا و در هر زمانی به شما نیاز هست، آنجا حاضر باشید. این می‌شود بسیجی؛ بسیج یعنی این» (۱۳۸۶/۲/۳۱).
- «بسیجی، هریک از آحاد ملت است که در هر جایی که به حضور او نیاز هست، آماده باشد» (۱۳۸۰/۸/۲۱).
- «در میان جوانان، هرکس که این احساس مسئولیت و این احساس علاقه به اهداف راه، همراه با اخلاص در وجود خود حس می‌کند، او بسیجی است. چه در نیروی مقاومت باشد، چه نباشد؛ چه رسماً کارت بسیج گرفته باشد، چه نگرفته باشد» (۱۳۷۹/۷/۲۹).
- «بسیج همچنين یعنی انسان با همتی که غیرت دینی و دانایی فکری و نیازشناسی و ابتکار و جوشش ذهنی و خلاقیت دارد و وارد میدان می‌شود» (۱۳۸۴/۳/۵).
- «یک بسیجی، آن کسی است که مقدرات و امکان خود را در راه هدفهای عظیم این ملت به میدان می‌آورد؛ خود را سهیم می‌کند؛ خود را مسئول می‌داند و مایل نیست کنار بنشیند تا دیگران تلاش کنند، او هم نگاه کند؛ ... این، بسیجی است» (۱۳۸۴/۹/۵).
- «بسیج امروز در کشور ما، یک حقیقت عظیم و درخشانده است؛ نمونه‌ای هم دیگر ندارد» (۱۳۸۹/۹/۴).
- «بسیج؛ یعنی نیروی کارآمد کشور برای همه میدانها. میدان جنگ مطرح بود، بسیج کارآمدی خود را ثابت کرد. میدانهای دیگر هم که پیش بیاید- و تا به حال خیلی از آنها پیش آمده است- باز بسیج کارآمدی خود را اثبات می‌کند. همان جوان دلباخته و عاشقی که در میدان جنگ، چشم به دهان فرمانده داشت و فرمانده‌اش را از شدت اخلاص و فداکاری و شیفستگی خود متحیر می‌کرد، همان جوان وارد دانشگاه هم که می‌شود، استاد خود را متحیر می‌کند؛ وارد آزمایشگاه علمی هم که می‌شود، همین‌طور است؛ در میدان تحلیل سیاسی هم که وارد می‌شود، همین‌گونه است» (بیانات، ۱۳۷۷، ص ۱۸۴).

- «بسیج، عبارت است از مجموعه عظیمی از انسانها که در میدان خط، در میدان مجاهدت، در میدان تلاش - هرگونه تلاشی، آنجایی که به گذشت و اغماض از استراحت و آسایش، به اخلاص در اقدام به عمل احتیاج دارد، پیشقدم است». (همان، ۱۳۷۹، ص ۱۰۵)

- «معنای بسیج، توأم کردن ایمان و عمل است؛ عمل مجاهدانه، نه صرفاً عمل شخصی. از نظر اسلام، ایمان مجرد از عمل، یک حداقل است. ایمان کامل و ایمان حقیقی، آن ایمانی است که با جهاد در میدان عمل همراه باشد: و الذین امنوا و هاجروا و جاهدوا فی سبیل الله و الذین آووا و نصروا اولئک هم المؤمنون حقاً؛ مؤمن حقیقی آن کسی است که ایمان را با جهاد و هجرت و نصرت همراه می‌کند. تشخیص بسیجی به این است. این فکر غلط و انحرافی که ما ایمان را منهای عمل و منهای جهاد، برای تقرب الی الله کافی بدانیم، این آیه و آیات زیادی آن را رد می‌کنند. بسیج، قائم به همین است که ایمان، همراه با عمل، آن هم عمل مجاهدانه باشد. پس جهاد، عرصه‌های مختلفی دارد که عرض شد». (۱۳۸۹/۱/۲)

- «بسیج این است. بسیج، حرکت برخاسته از ایمان، از عشق، از اعتماد به نفس و توأم با ابتکار است». (۱۳۹۰/۲۲/۷)

- «فرهنگ بسیجی؛ یعنی آن مجموعه معرفتها و روشها و منشهایی که می‌تواند مجموعه‌های عظیمی را در ملت به وجود بیاورد که تضمین‌کننده حرکت مستقیم و پایدار اسلامی آن ملت باشند. این یک تفکر است؛ در ذهن هم نیست، در خارج و در عینیت وجود دارد». (۱۳۹۰/۹/۶)

- «معلم اول در عصر جدید، بسیجی امام بزرگوار ما بود؛ که همه از بسیجی امام بزرگوار فراگرفتند و از جانبازان و سربازان و فداکاران این انقلاب یاد گرفتند که چگونه می‌توان اسطوره‌های قدرت مادی را شکست، چگونه می‌توان به نام خدا بتها را شکست، چگونه می‌توان ایستاد، چگونه می‌توان مقاومت کرد. اینها حقایقی است که امروز وجود بسیج، عینیت بسیج، حرکت بسیج، هدفهای بسیج، ما را به این حقایق آشنا می‌کند. انقلاب اسلامی و ملت انقلابی با یک چنین فرهنگی، با یک چنین آموزه‌هایی، با یک چنین روحیه‌ای، توانست بسیاری از ناممکنها را ممکن کند، محقق کند و این حرکت ادامه خواهد داشت». (همان)

- «بسیج در واقع؛ مظهر عشق و ایمان و آگاهی و مجاهدت و آمادگی کامل، برای سربلند کردن کشور و ملت است. شما که در بسیج هستید، به عنوان نیروهای مؤمن و آگاه، قدر این خصوصیت را بدانید. امروز سازماندهی بسیج در سراسر کشور، در حدود پنج میلیون نفر است؛ اما این سازماندهی، یقیناً از این گسترده‌تر

خواهد شد. و با یک دید وسیع که نگاه کنیم، همهٔ انسانهایی که این خصوصیات را دارند، در واقع جزء بسیجند. در حقیقت؛ همهٔ انسانهای مؤمن، آگاه، بصیر، عاشق، متعهد، علاقه‌مند و آماده به کار، در هر میدانی از میدانها که برای ملت مفید است، حضور دارند، جزء بسیجند. لذا بسیج، یک نام مقدّس است». (بیانات، ۱۳۷۶، ص ۱۳۳)

- «من عرض می‌کنم که بسیج تمام‌شدنی نیست. بسیج باید روز به روز توسعه پیدا کند و قوی شود. روحیهٔ بسیجی و معرفت بسیجی باید فراگیر شود تا این کشور بتواند بار سنگینی را که بر دوش دارد - که همان بار هدایت الهی و سعادت انسانهاست - به سرمنزل برساند. لذا، بسیج، تمام‌شدنی نیست». (همان، ۱۳۷۱، ص ۱۲۱)

- «بسیج یک حرکت بی‌ریشه و سطحی و صرفاً از روی احساسات نیست؛ بسیج یک حرکت منطقی و عمیق و اسلامی و منطبق بر نیازهای دنیای اسلام- و به طریق اولی- جامعهٔ اسلامی است. قرآن کریم می‌فرماید: «هو الذی ایدک بنصره و بالمؤمنین»؛ ای پیامبر! خدای متعال تو را، هم به وسیلهٔ نصرت خودش و هم از طریق مؤمنین مؤید قرار داد و کمک کرد. این خیل عظیم مؤمنینی که در این جا مورد اشارهٔ آیهٔ قرآن قرار گرفته‌اند، عبارت دیگری است از آنچه که امروز به نام بسیج در جامعهٔ ما قرار دارد». (۱۳۷۴/۹/۸)

- «اگر ما برای زنده بودن، فعال بودن، بارآده بودن، هدفدار بودن، رو به جلو بودن این نظام هیچ دلیل دیگری نمی‌داشتیم جز حضور میلیونها جوان پرشور مؤمن صادق با بصیرت در سراسر کشور زیر عنوان بسیج، همین کافی بود». (۱۳۸۹/۲/۸)

- «آنچه که راه را مشخص می‌کند، بصیرت است. بصیرت، عنصر اول است. در آینده هم باید همین جور باشد. قدرت تحلیل باید پیدا کرد، قدرت تشخیص باید پیدا کرد». (همان)

- «عنصر دوم، اخلاص است. فرمود اگر کسی در میدان جهاد فی سبیل الله دنبال یک خواستهٔ شخصی برود، دنبال غنیمت برود و کشته شود، شهید فی سبیل الله نیست. شرط شهادت و شرط مجاهد فی سبیل الله بودن این است که حرکت او فی سبیل الله باشد، لله باشد؛ یعنی اخلاص داشته باشد». (همان)

- «اخلاص و بصیرت، از ارکان اساسی بسیج هستند». (۱۳۸۹/۹/۴)

- «این دو عنصر تعیین‌کننده، دارای هم‌افزایی متقابلند؛ به گونه‌ای که هر قدر بصیرت فرد بیشتر شود، اخلاص او افزون‌تر خواهد شد و هر اندازه کسی مخلص‌تر باشد، خداوند نور بصیرت را در او بیشتر می‌کند». (همان)

- «خب، عامل اینجا چیست؟ عشق و ایمان، بصیرت و همت؛ اینها ستونهای اصلی است. عشق و ایمان. انسانی که ایمان ندارد، محوری برای حرکت خود

نمی‌تواند تصویر کند. انسانی که از احساس عاشقانه و عمیق قلبی برخوردار نیست، نمی‌تواند این حرکت را ادامه دهد و استمرار بخشد. انسانی که همت ندارد، به کارهای کوچک، به فرازهای محدود اکتفا می‌کند؛ چشم به برترین قله‌ها نمی‌دوزد. انسانی که بصیرت ندارد، راه را عوضی می‌رود؛ اگر عشق و ایمانی هم در او هست، آن را در راه غلط مصرف می‌کند، کجراهه می‌رود. عشق و ایمان، همت و بصیرت؛ اینها را انقلاب به مردم ما و جامعه ما داد.» (۱۳۸۹/۶/۳۱)

- «شجاعت در برابر هیبت دشمن، جزء شاخصه‌هاست. در مقابل دشمن اگر مسئولین کشور احساس رعب و خوف بکنند، بر سر ملت بلاهای بزرگ خواهد آمد. آن ملت‌هایی که ذلیل و مقهور دست دشمن شدند، عمده علت این بود که مسئولان-پیشروان قافله ملت- شجاعت لازم، اعتماد به نفس لازم را نداشتند.» (۱۳۸۷/۰۹/۲۴)

- «حرکت عمومی و توده‌ای و سازماندهی شده مردم، با هدایت ایمان، با دخالت ایمان پیش می‌رود؛ این از خصوصیات بسیج است.» (۱۳۹۱/۷/۲۴)

- «خصوصیت دیگر، پایه رکاب بودن است.» (همان)

- «خودسازی بسیجی، یکی از خصوصیاتش همین است که بتواند این روحیه را در خود تقویت کند و پرورش دهد که ایثار کند.» (همان)

- «یکی از برجسته‌ترین خصوصیتی که ما برای فرد بسیجی قائل هستیم، عبارت است از صفا و اخلاص. اخلاص و معنویت بسیجی و ارتباط با خدا در بسیجی، یک خصوصیت عمده است.» (۱۳۷۶)

- «همه نیروهای مسلح باید هوشیار باشند؛ اما بسیج، احتیاج به هوشیاری مضاعف دارد. بسیجیان سلحشور باید همواره آماده و هوشیار باشند تا در موقع لزوم به وظیفه دفاع مقدس قیام کنند.»

- «بسیجی یک فرهنگ است و اگر بخواهیم این فرهنگ را در یک جمله تعریف کنیم، باید بگوییم: پیشروبودن در همه عرصه‌های اساسی زندگی.»

- «بسیج؛ یعنی به صحنه آمدن و به میدان آمدن. چه میدانی؟ میدان چالشهای حیاتی و اساسی.»

- «آمادگی، از کسی مزد نخواستن. ... اینها خصوصیات یک انسان بسیجی است. فرهنگ بسیج یعنی این.»

- «تلاش مخلصانه، هوشیاری در شناخت دشمن، گذشت و ایثار در برابر دوست، ایستادگی و مقاومت شجاعانه و خستگی‌ناپذیر و این است آن حقیقت والایی که امام بزرگوار ما به خاطر آن، بسیجی بودن را افتخار خود می‌دانست.» (۱۳۷۷/۷/۱۴)

- «روشن بینی، حرکت منطقی و خردمندانه، محاسبات دقیق، کار دقیق و نتایج علمی» (۱۳۷۵/۸/۳۰)

- «فرهنگ بسیجی است که می تواند بر همه تحولات کشور فائق بیاید و حرکت این کشور را تضمین کند» (۱۳۸۴/۹/۷)

- «فرهنگ بسیجی؛ یعنی آن مجموعه معرفتها و روشها و منشهایی که می تواند مجموعه های عظیمی را در ملت به وجود بیاورد که تضمین کننده حرکت مستقیم و پایدار اسلامی آن ملت باشند. این، یک تفکر است» (۱۳۹۰/۹/۶)

- «بصیرت: کار را درست و به جا و در زمان خودش و کامل انجام دادن».

- «بسیج افتخار دارد که پیرو مکتب عاشورا است. البته عاشورا اوج فداکاری و ایثار است. همه تاریخ، همه عالم، مسئله عاشورا و حسین بن علی (ع) و اصحاب وفادار او را با این خصوصیت شناخته اند؛ فداکاری، ایثار در راه خدا و در راه تحقق اهداف الهی؛ لیکن مسئله عاشورا فقط این نیست. بله، برجسته ترین و نمایان ترین خصوصیت عاشورا همین فداکاری و شهادت است؛ ولی در ماجرای عاشورا حقایق دیگری هم وجود دارد. از آغاز حرکت از مدینه، بذر معرفت پاشیده شد- این یکی از خصوصیات حادثه عاشورا است- بذر بصیرت پاشیده شد. اگر مردمی، امتی، از بصیرت برخوردار نباشند، حقایق گوناگون، کار آنها را اصلاح نخواهد کرد؛ گر از مشکلات آنها گشوده نخواهد شد. بنابراین، اخلاص، موقع شناسی، پاشیدن بذر یک حرکت فزاینده تاریخی، از خصوصیات مهم عاشورا است» (همان)

- «امام حسین (ع) برای اعلائی کلمه حق و برای نجات خلق، همه داشته های خود را به میدان آورد. این برخی از خصوصیات است که انسان به طور کلی در ماجرای عاشورا می تواند ببیند و نشان بدهد» (همان)

مؤلفه های فرهنگ بسیج و بسیجی از منظر مقام معظم رهبری (مدّ ظلّه)

جدول ۴: مؤلفه های اعتقادی فرد/ بسیجی

مؤلفه های فرهنگ بسیجی	
۱	بالیمان/ مؤمن/ متدین و متشّرع: دارای دل بالیمان، ایمان به حقیقت، ایمان عاشقانه؛ ایمان توأم با عواطف، ایمان عمیق، مظهر ایمان
۲	عمیقاً متدین و متعبد است، اما متحجّر و خرافی نیست
۳	آرمانگرا
۴	اهل پایبندی بیشتر به مبانی

مؤلفه‌های فرهنگ بسیجی	
۵	سیراب از معارف اسلامی و سلوک دینی
۶	در انتظار مصلح کل (عج)
۷	سعی بر گناه نکردن
۸	فرائض را با شوق و رغبت انجام دادن
۹	غافل نشدن از یاد خدا
۱۰	اهل خویشترداری / پرهیزگار
۱۱	شیر روز و زاهد شب
۱۲	اهل جهاد با نفس اماره / خودسازی
۱۳	دارای روحیه صدق و صفا
۱۴	سر تا پا روح معنویت و جان بودن
۱۵	دارای دل پاک و نیت پاکیزه
۱۶	پاک‌ترین و پاکدامن‌ترین عناصر
۱۷	دارای امید به خدا و توکل بر او
۱۸	تکیه به هدایت الهی
۱۹	دارای دل تپنده با عشق به خدا
۲۰	حرکت برخاسته از عشق / دل‌باخته و عاشق / شیفتگی / مظهر عشق
۲۱	انس پیدا کردن با قرآن
۲۲	کمر بستن به دفاع از ارزشهای الهی
۲۳	دفاع از حق / حق‌طلبی / حق‌گویی / اهل نصرت دین حق
۲۴	اهل معنویت و در حال بالاتر رفتن مرتب ابعاد معنوی
۲۵	احساس تکلیف در همه لحظات و در همه میدانها بر اساس تکلیف الهی
۲۶	حضور در میدانهایی که نظام اسلامی، وظیفه انسانی و الهی و نیازهای کشور، حضور او را در آن میدانها لازم می‌داند / حضور در هر میدانی ناشی از ایمان و اخلاص و انگیزه دینی و ایمان صادقانه
۲۷	حضور و آمادگی در همان نقطه‌ای که اسلام و قرآن و امام زمان (ارواحنا فداه) و این انقلاب مقدس به آن نیازمند است
۲۸	بااخلاص / اهل کار مخلصانه / قلب سرشار از اخلاص
۲۹	اهل مجاهدت معنوی و مخلصانه / مظهر مجاهدت
۳۰	مجاهد است، اما بی‌انضباط و افراطی نیست
۳۱	با اخلاق / اهل خودسازی اخلاقی

مؤلفه‌های فرهنگ بسیجی	
متخلّی به اخلاق اسلامیست، اما ریاکار نیست	۳۲
اهل جذباست، اما اهل تسامح در اصول نیست	۳۳
تبدیل‌کنندهٔ جبههٔ جنگ به محراب عبادت	۳۴
غیبت‌کننده و ایرادگیرنده از این و آن نبودن	۳۵
جوانانی که برای خدا از لذات و هوسهای جوانی گذشتند	۳۶
پیرانی که محنت میدان جنگ را بر راحت پیرانه‌سر ترجیح دادند	۳۷
مردانی که محبت زن و فرزند و یار و دیار را در قربانگاه عشق الهی فدا کردند	۳۸
ولایت‌مداری/ حرکت بر مدار امام/ تابع ولایت بودن	۳۹
دارای پیوند ناگسستنی و همیشگی با حضرت ولی عصر(ارواحنا فداه) مهدی موعود عزیز	۴۰
خود را آمادهٔ دریافت کمک الهی کردن/ اعتماد به کمک الهی	۴۱
اسیر خواسته‌های حقیر نشدن	۴۲
ایستاده و مستحکم بر اساس بصیرت و روشنایی گوهر ایمان در دلش	۴۳
اهل صبر، استقامت و پایداری/ ایستادگی و مقاومت شجاعانه/ خستگی‌ناپذیر	۴۴
بابصیرت است، اما از خودراضی نیست	۴۵
دارای روحیهٔ ایثار و فداکاری	۴۶
اهل هجرت در راه خدا	۴۷
اهل میدان مجاهدت/ عمل مجاهدانه/ جهاد	۴۸
آمادهٔ شهادت، به عنوان بالاترین ارزش عاشورایی انسان و بالاترین ارزش در معیار ارزشهای معنوی است/ دارای روح شهادت‌طلبی	۴۹
جوانمرد پاکدامن و غیور	۵۰
غیور و پاسدار خطوط فاصل است	۵۱
صادق و با صفا	۵۲
متعهد	۵۳
نجیب و فروتن	۵۴
اهل نبرد با شیاطین زر و زور	۵۵
در کار آبادکردن دنیاست، اما خود اهل دنیا نیست	۵۶
سخت‌و‌تمند	۵۷
آزاده	۵۸
مقدم‌دارندهٔ آرمانها و ارزشها و هدفها بر خواسته‌های زندگی	۵۹

مؤلفه‌های فرهنگ بسیجی	
اهل حرکت و عمل آمیخته با مبنای فکری	۶۰
توأم کردن ایمان و عمل / ایمان همراه با عمل / حرکت برخاسته از ایمان	۶۱
کمک کردن به دینداری و معنویتِ همدیگر	۶۲
بازداشتن برادرانه و مشفقانه رفیقی که در جایی پایی کج می‌گذارد	۶۳

جدول ۵: مؤلفه‌های انقلابی فرد/ بسیجی

مؤلفه‌های فرهنگ بسیجی	
دارای تلاش، شور و انگیزه انقلابی/ پرشور	۱
با انگیزه صادقانه، معنوی و انقلابی	۲
دارای عزم و اراده پولادین	۳
هدف بزرگ او؛ آینده کشور، ملت و دنیای اسلام/ علاقه‌مند به اهداف	۴
آماده برآوردن نیازهای انقلاب است. در هر زمان و از هر نوع	۵
دارای آمادگی، کمر بستگی، پا به رکاب بودن، شجاعت و اخلاص بیشتر برای رفتن به سمت هدفهای انقلاب	۶
سینه را سپر کردن و به وسط میدان آمدن، هر جا و هر زمان و هر طور که لازم باشد/ در هر عرصه‌ای که به او نیاز باشد	۷
به میدان آوردن همه توانایی‌های خود در راه آرمانهای نظام اسلامی/ مقدرات و امکانات خود در راه هدفهای عظیم ملت	۸
بر دوش کشیدن پرچم افتخار حضور در میدان خدمت	۹
سرمایه‌گذاری برای پرچم افتخار حضور در میدان خدمت	۱۰
پیشگام و پیشقراول در همه میدانهای مورد نیاز کشور و نظام اسلامی	۱۱
بلندهمت و دارای خواسته‌های بزرگ در حد اعتلای کشور (مانند نجات همه آحاد بشر و رفع فساد و فقر و تبعیض و بی‌عدالتی و سلطه دشمن)	۱۲
اهل مجاهدت در میدان فعالیتهای اجتماعی	۱۳
اهل مجاهدت در میدان وسیع و عرصه عظیم بین‌المللی	۱۴
وارد میدان شدن با غیرت دینی	۱۵
وارد میدان شدن با دانایی فکری	۱۶
وارد میدان شدن با نیازشناسی	۱۷
وارد میدان شدن با ابتکار و جوشش ذهنی	۱۸
وارد میدان شدن با خلاقیت	۱۹

مؤلفه‌های فرهنگ بسیجی	
۲۰	مثبت و پُر خون و پُر تپش باقی ماندن
۲۱	تمایل نداشتن برای کنار نشستن، تا دیگران تلاش کنند و او نگاه کند
۲۲	محافظه‌کار نشدن
۲۳	شجاع، رشید و باشهامت
۲۴	نهراسیدن از هیبت دروغین قدرتها
۲۵	همیشه پیروز بودن
۲۶	پاسدار هویت ملی و دینی
۲۷	ارزش قائل شدن برای استقلال و هویت ملت خود
۲۸	کارکردن و از جانگذاشتن برای حفظ استقلال ملی / استقلال خواه
۲۹	ارزش قائل شدن برای سرنوشت خود، ملت و آینده ایران اسلامی
۳۰	دل خون بودن از رنجهای ملت فلسطین
۳۱	مایل است بیش از یک میلیارد مسلمان دنیا قدرت عجیبی را تشکیل بدهند که بشریت را به سمت کمال هدایت کنند و خودشان در قلّه کمال قرار بگیرند
۳۲	بیزار از تسلط قدرتهای بیگانه
۳۳	هوشیاری در شناخت دشمن
۳۴	سازش‌ناپذیر با دشمنان
۳۵	اهل عمل بهنگام و به‌اندازه
۳۶	سیاسی است، اما سیاست‌زده، سیاسی‌کار و جناحی نیست

جدول ۶: مؤلفه‌های عملکردی فرد / بسیجی

مؤلفه‌های فرهنگ بسیجی	
۱	انسانی بزرگ و کم‌ادعا
۲	بهترین عنصر یک کشور
۳	دلسوز برای کشور
۴	مغز متفکر / اهل فکر
۵	دیدن افقهای دور دست
۶	دارای قدرت ابتکار
۷	اهل دانایی و تولید علم
۸	طرفدار علماست، اما علم‌زده نیست

مؤلفه‌های فرهنگ بسیجی	
۹	روشن‌بین
۱۰	مظهر آگاهی
۱۱	دارای احساس آمیخته با عقلانیت
۱۲	دارای هوشیاری کامل/ بیدار و مراقب/ حساس
۱۳	دارای اعتماد به نفس/ حرکت برخاسته از اعتماد به نفس
۱۴	توانمند
۱۵	مظهر آمادگی کامل برای سر بلند کردن کشور و ملت
۱۶	آماده برای همهٔ میدانهایی که وظیفه، او را به آن میدانها فرامی‌خواند
۱۷	آماده برای انجام کارهای بزرگ/ اهل حضور در میدان خطر
۱۸	بلندهمت
۱۹	علاقه‌مند
۲۰	شجاع
۲۱	حضور فعال و پرانگیزه
۲۲	تلاشگر برای آبادانی کشور
۲۳	اهل عملگرایی همراه با آرمانگرایی
۲۴	دارای سرعت عمل
۲۵	منظم
۲۶	پیشگام و پیشقراول در همهٔ میدانهای مورد نیاز/ پیشرو و پیشتاز بودن در همهٔ عرصه‌های اساسی زندگی
۲۷	دارای روحیهٔ فعالیت/ امید/ نشاط، حرکت و حیات مضاعف
۲۸	موجودی بی‌نظیر و پرفایده و پربرکت
۲۹	ممتاز
۳۰	اهل فداکاری
۳۱	اهل حضور و کار داوطلبانه در میدان خطر
۳۲	نجاتبخش
۳۳	اهل خدمت بی‌مزد و منت
۳۴	کم‌خواستن (کم‌توقع)
۳۵	بسیار نثار کردن
۳۶	خود را مسئول دانستن/ دارای احساس مسئولیت

جدول ۷: مؤلفه‌های ارزشی سازمان / بسیج

مؤلفه‌های فرهنگ بسیجی	
۱	از آیات الهی بودن
۲	مجموعه دینی
۳	نیروی الهی
۴	پیرو مکتب عاشورا
۵	نیروی اخلاقی
۶	نیروی انسانی
۷	نیروی مردمی
۸	مجموعه آگاه و متعهد و بصیر و بینای به مسائل کشور و نیاز ملت
۹	مجموعه پاک‌ترین انسانها
۱۰	مجموعه‌ای از فداکارترین و آماده به‌کارترین جوانان کشور
۱۱	مجموعه بهترین نیروهای عظیم ملت / بهترین انسانها
۱۲	مجموعه باایمان‌ترین نیروهای عظیم ملت
۱۳	مجموعه‌ای از بانشاط‌ترین نیروهای عظیم ملت
۱۴	مجموعه خالص‌ترین انسانها
۱۵	مجموعه‌ای از شرافتمندترین انسانها
۱۶	یک مجموعه حزب‌الله واقعی
۱۷	از جنس انقلاب بودن
۱۸	نماد آگاهی همراه با تحرک، معنویت و اخلاص یک ملت / حرکت عظیم ملت ایران، همراه با آگاهی
۱۹	حقیقتی شورآفرین برای جوانان
۲۰	حقیقتی امیدآفرین برای دوستان
۲۱	حقیقتی بیم‌آفرین برای دشمنان
۲۲	مرز سنی نمی‌شناسد
۲۳	مرز جنسی نمی‌شناسد
۲۴	مرز صنفی و مرز جغرافیایی و قومی نمی‌شناسد
۲۵	حرکت منطبق بر نیازهای دنیای اسلام
۲۶	رده‌های فرماندهی‌اش، رده‌های صدیقان، صالحان، برجستگان، برگزیدگان و نخبگان معنوی است

جدول ۸: مؤلفه‌های عملکردی سازمان / بسیج

مؤلفه‌های فرهنگ بسیجی	
۱	نیروی کارآمد کشور برای همه میدانها
۲	مجموعه آماده به کار برای کارهای بزرگ
۳	مجموعه عظیم و منسجم
۴	حقیقت عظیم و درخشنده
۵	مجموعه‌ای از عناصر کاری ملت
۶	اهل محاسبات دقیق، کار دقیق و نتایج علمی
۷	مجموعه‌ای تمام ناشدنی
۸	مجموعه پرافتخارترین انسانها
۹	مضاعف‌کننده فعالیت
۱۰	مضاعف‌کننده نشاط
۱۱	مضاعف‌کننده حرکت
۱۲	مضاعف‌کننده حیات
۱۳	بیمناک‌کننده دشمن
۱۴	امیدوار و خاطرجمع‌کننده دوستان
۱۵	به کمال و خوشبختی رساندن کشور
۱۶	نماد حضور ملی
۱۷	نماد مقاومت ملی
۱۸	فائق آمدن به تحولات کشور، گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
۱۹	حرکت عمیق
۲۰	نیروی علمی
۲۱	حرکت منطقی و خردمندانه
۲۲	نیروی تربیتی

فصل چهارم) مؤلفه‌های مشترک فرهنگ عاشورا و فرهنگ بسیج
فصل دوم مقاله به بررسی فرهنگ عاشورا، بیان هدف تحقیق و احصای مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده فرهنگ عاشورا اختصاص داشت. در فصل سوم نیز بر اساس دیدگاههای حضرت امام خمینی(ره) و حضرت آیه‌الله العظمی خامنه‌ای(مد ظله)، ضمن بررسی فرهنگ بسیج، مؤلفه‌های آن نیز ارائه شد. در این فصل، مؤلفه‌های

مزبور، در قالب جداول مقایسه‌ای، دسته‌بندی شده‌اند. مبنای این دسته‌بندی، مؤلفه‌های فرهنگ عاشورا است که در سمت راست جداول آمده و سپس از بین مؤلفه‌های فرهنگ بسیج، مترادف و مناسب آن انتخاب و در ستون مقابل قرار داده شده است.

در مقایسه مؤلفه‌های دو فرهنگ، دسته‌بندی فرهنگ عاشورا و فرهنگ عاشورایی مبنای قرار داده شد. جدول نخست، دربرگیرنده مؤلفه‌های فرهنگ عاشورا و فرهنگ بسیج و مقایسه آن دو با یکدیگر است. اما در جدول دوم، مؤلفه‌های فرهنگ عاشورایی (ویژگی‌های اهل بیت (ع) و یاران امام حسین (ع)) و مؤلفه‌های فرهنگ بسیجی با هم مقایسه و اشتراکات آنها عرضه شده است. با مطالعه و تعمق در جداول مزبور، مبنای این تفکیک، نیز روشن خواهد شد.

جدول ۹) مؤلفه‌های فرهنگ عاشورا: (۹ مؤلفه)

ردیف	مؤلفه‌های فرهنگ عاشورا	مؤلفه‌های فرهنگ بسیج: ارزشی/ عملکردی	مأخذ	
۱	بازگرداندن جامعه به سنت و سیره پیامبر(ص) // حفظ و احیای شریعت و اندیشه‌های ناب اسلامی / تلاش برای اقامه حکومت اسلامی / انجام اصلاحات حقیقی در جامعه / اصلاح طلبی در امت اسلام	۱. پیرو مکتب عاشورا ۲. مجموعه پاک‌ترین انسانها، ۳. مجموعه بهترین نیروهای عظیم ملت / بهترین انسانها، ۴. مجموعه ای از شرافتمندترین انسانها، ۵. نیروی اخلاقی، ۶. رده‌های فرماندهی‌اش رده‌های صدیقان، صالحان، برجستگان، برگزیدگان و نخبگان معنوی است.	امام خمینی	امام خمینی
۲	زمینه سازی برای عمل به واجبات و مستحبات و احکام دینی / اجرای احکام زمین مانده الهی / اجرای عدالت	مدرسه عشق مجموعه ای از فداکارترین و آماده به‌کارترین جوانان کشور،	امام خمینی	امام خمینی
۳	تضمین‌کننده بقا، سلامت و بیمه‌کردن مکتب اسلام راستین / جداکننده حق از باطل (تشخیص حقیقت اسلام از چهره تحریف شده آن) / کوبنده و مقابله‌کننده با تحریفات دینی،	پاسدار اصول تغییرناپذیر «نه شرقی و نه غربی»	امام خمینی	امام خمینی
۴	جلوه‌گاه اخلاق، فضایل و ارزش‌های الهی،	۱. مجموعه بالیامان‌ترین نیروهای عظیم ملت، ۲. از آیات الهی بودن، ۳. مجموعه دینی، ۴. نیروی الهی،	امام خمینی	امام خمینی

ردیف	مؤلفه‌های فرهنگ عاشورا	مؤلفه‌های فرهنگ بسیج: ارزشی/ عملکردی	مأخذ
۵	پاشیدن بذر معرفت، بصیرت، اخلاص و موقع شناسی در جامعه/ جلوگیری از گسترش تفکر جاهلی،	۱. مجموعه خالصترین انسانها،	امام خمینی
		۲. حرکت عظیم ملت ایران، همراه با آگاهی، ۳. نماد آگاهی همراه با تحرک، معنویت و اخلاص یک ملت/ ۴. مجموعه آگاه و متعهد و بصیر و بینای به مسائل کشور و نیاز ملت،	امام خاتمه‌ای
۶	ایجاد امنیت برای بندگان ستمدیده	۱. امیدوار و خاطر جمع کننده دوستان ۲. حقیقتی امیدآفرین برای دوستان،	امام خاتمه‌ای
۷	تلاشگر برای نابودسازی حکومت طاغوت/ افشاگر ماهیت مدعیان خلافت: مخالفت با سلطنت یزید/ شکست ابدی تفکر بنی امیه/ رسواگر ستم و ستمگران/ برافکننده نقاب از چهره دروغ و تزویر و نفاق،	حقیقتی بیم‌آفرین برای دشمنان،	امام خاتمه‌ای
۸	الهام‌بخش مبارزات انسانهای آزاده و اصلاح‌طلب حقیقی برای همیشه تاریخ/ مظهر پیروزی خون بر شمشیر/ نماد غلبه حق بر باطل و پیروزی گروه اندک ولی حق، بر انبوه گروه باطل،	پشتوانه انقلاب اسلامی	امام خمینی
		۱. مرز سنی نمی‌شناسد، ۲. مرز جنسی نمی‌شناسد، ۳. مرز صنفی و مرز جغرافیایی و قومی نمی‌شناسد، ۴. حرکت منطبق بر نیازهای دنیای اسلام	امام خاتمه‌ای
۹	پاشیده شدن بذر یک حرکت فزاینده‌ی تاریخی/ حافظ کرامت امت اسلامی/ لیبیک گوی فریاد استغاثه مظلومان،	شجره طیبه	امام خمینی
		۱. یک مجموعه حزب‌الله واقعی، ۲. از جنس انقلاب بودن، ۳. مضاعف‌کننده فعالیت، ۴. مضاعف‌کننده نشاط، ۵. مضاعف‌کننده حرکت ۶. مضاعف‌کننده حیات ۷. حقیقت عظیم و درخشنده ۸. حرکت منطقی و خردمندانه، ۹. حقیقتی شورآفرین برای جوانان، ۱۰. مجموعه ای از بانشاطترین نیروهای عظیم ملت، ۱۱. نیروی کارآمد کشور برای همه میدانها، ۱۲. مجموعه آماده به کار برای کارهای بزرگ، ۱۳. مجموعه ای از عناصر کاری ملت، ۱۴. مجموعه پرافتخارترین انسانها، ۱۵. به کمال و خوشبختی رساندن کشور مجموعه‌ای تمام ناشدنی ۱۶. نماد حضور ملی، ۱۷. نماد مقاومت ملی،	امام خاتمه‌ای

جدول ۱۰) مؤلفه‌های فرهنگ عاشورایی؛ ویژگیهای اهل بیت و یاران امام حسین(ع): (۳۰ مؤلفه)

ردیف	مؤلفه‌های فرهنگ عاشورایی / ویژگیهای اهل بیت و یاران امام حسین(ع)	مؤلفه‌های فرهنگ بسیجی: اعتقادی/انقلابی/عملکردی	مأخذ
۱	ایمان حقیقی و عمیق به خداوند،	قلب سرشار از ایمان ۱. مقدم‌دارنده آرمانها و ارزشها و هدفها بر خواستههای زندگی، ۲. اهل پایبندی بیشتر به مبانی ۳. سیراب از معارف اسلامی و سلوک دینی ۴. غافل نشدن از یاد خدا ۵. تکیه به هدایت الهی ۶. دارای دل تپنده با عشق به خدا، ۷. اهل معنویت و در حال بالاتر رفتن مرتب ابعاد معنوی ۸. اهل خویشتنداری/ پرهیزگار ۹. اهل جهاد با نفس اماره/ خودسازی ۱۰. دارای روحیه صدق و صفا ۱۱. متخلق به اخلاق اسلامی است، اما ریاکار نیست. ۱۲. اهل جذب است، اما اهل تسامح در اصول نیست. ۱۳. خود را آماده دریافت کمک الهی کردن/ اعتماد به کمک الهی ۱۴. اهل حرکت و عمل آمیخته با مبنای فکری ۱۵. توأم کردن ایمان و عمل/ ایمان همراه با عمل/ حرکت برخاسته از ایمان، ۱۶. بالایمان/ مؤمن/ متدین و متشروع: دارای دل بالایمان، ایمان به حقیقت، ایمان عاشقانه؛ ایمان توأم با عواطف، ایمان عمیق، مظهر ایمان.	امام خمینی
۲	عبادت خالصانه و عبودیت عاشقانه همراه با یقین	عشق به ذات مقدس حق و اسلام ۱. حرکت برخاسته از عشق/ دلباخته و عاشق/ شیفستگی/ مظهر عشق ۲. جوانانی که برای خدا از لذات و هوسهای جوانی گذشتند ۳. پیرانی که محنت میدان جنگ را بر راحت پیرانهسر ترجیح دادند ۴. مردانی که محبت زن و فرزند و یار و دیار را در قربانگاه عشق الهی فدا کردند.	امام خمینی
۳	کانون عرفان و محبت الهی؛ آمیختن عرفان با حماسه/ زمزمه های عاشقانه، نماز بویژه نماز اول وقت، عبادت، قرائت قرآن و آمادگی برای وصل و پیوند با محبوب،	۱. پاکترین و پاکدامن ترین عناصر ۲. عمیقاً متدین و متعبد است، اما متحجر و خرافی نیست ۳. سعی بر گناه نکردن ۴. سر تا پا روح، معنویت و جان بودن ۵. با اخلاق/ اهل خودسازی اخلاقی ۶. شیر روز و زاهد شب ۷. فرائض را با شوق و رغبت انجام دادن ۸. تبدیلیکنندهٔ جبهه جنگ به محراب عبادت	امام خمینی
۴	تسلیم بودن در برابر اوامر الهی/ راضی بودن به رضای خداوند	دارای امید به خدا و توکل بر او	امام خمینی
۵	عمل کردن به کتاب خدا	انس پیدا کردن با قرآن	امام خمینی
۶	عمل به سیره و روش پیامبر(ص) و علی(ع)	حسینی(ع) بودن	امام خمینی
		۱. ولایت مداری ۲. حرکت بر مدار امام ۳. تابع ولایت بودن ۴. آرمان گرا	امام خمینی

ردیف	مؤلفه‌های فرهنگ عاشورایی / ویژگی‌های اهل بیت و یاران امام حسین(ع)	مؤلفه‌های فرهنگ بسیجی: اعتقادی/انقلابی/عملکردی	مأخذ
۷	ترویج کردن معارف حقه دینی / ایتاء زکات / اقامه و برپاداشتن نماز	۱. دفاع از حق / حق طلبی / حق گوئی / اهل نصرت دین حق ۲. کمر بستن به دفاع از ارزشهای الهی ۳. اهل هجرت در راه خدا ۴. کمک کردن به دینداری و معنویتِ همدیگر	امام خامنه‌ای
۸	برادری، صفا و صمیمیت،	۱. صادق و با صفا، ۲. نجیب و فروتن	امام خامنه‌ای
۹	تکلیف‌گرایی و عمل به تکلیف چه با پیروزی یا شهادت،	۱. احساس تکلیف در همه لحظات و در همه میدانها بر اساس تکلیف الهی ۲. حضور و آمادگی در همان نقطه‌ای که اسلام و قرآن و امام زمان(ارواحنا فداه) و این انقلاب مقدس به آن نیازمند است. ۳. حضور در میدان‌هایی که نظام اسلامی، وظیفه انسانی و الهی و نیازهای کشور، حضور او را در آن میدان‌ها لازم می‌داند. ۴. حضور در هر میدانی ناشی از ایمان و اخلاص و انگیزه دینی و ایمان صادقانه.	امام خامنه‌ای
۱۰	مسئولیت پذیری / احساس مسئولیت،	آگاهی	امام خمینی
۱۰	مسئولیت پذیری / احساس مسئولیت،	۱. خود را مسؤول دانستن / دارای احساس مسئولیت، ۲. ارزش قائل شدن برای سرنوشت خود، ملت و آینده ایران اسلامی، ۳. اهل عمل به‌هنگام و به‌اندازه، ۴. متعهد، ۵. علاقه‌مند ۶. توانمند،	امام خامنه‌ای
۱۱		۱. پشتوانه انقلاب اسلامی ۲. نگهبان جمهوری اسلامی و کشور عزیز	امام خمینی
۱۲	اقدام برای انجام اصلاحات بنیادی در جامعه اسلامی،	۱. ایستاده و مستحکم بر اساس بصیرت و روشنایی گوهر ایمان در دلش ۲. با بصیرت است، اما از خودراضی نیست ۳. انسانی بزرگ و کمدعا، ۴. بهترین عنصر یک کشور، ۵. دلسوز برای کشور، ۶. بلند همت ۷. اهل خدمت بی‌مزد و منت، ۸. کم خواستن (کم‌توقع)، ۹. موجودی بی‌نظیر و پرفایده و پربرکت، ۱۰. ممتاز، ۱۱. منظم، ۱۲. دارای روحیه فعالیت/ امید/ نشاط، حرکت و حیات مضاعف، ۱۳. دارای اعتماد به نفس/ حرکت برخاسته از اعتماد به نفس ۱۴. دارای احساس آمیخته با عقلانیت، ۱۵. روشن بین،	امام خامنه‌ای
۱۳	دنبال مال و منال و حطام دنیا نبودن/ دنبال قدرت طلبی نبودن	۱. اسیر خواست‌های حقیر نشدن ۲. در کار آباد کردن دنیا است، اما خود اهل دنیا نیست. ۳. سخاوتمند	امام خامنه‌ای
۱۴	احیاء فریضه امر به معروف و نهی از منکر و سنتهای اسلامی / امر و نهی حکومت در مقابل کارهای زشت حاکمان،	۱. بازداشتن برادرانه و مشفقانه رفیقی که در جایی پای کج می‌گذارد، ۲. غیبت‌کننده و ایرادگیرنده از این و آن نبودن	امام خامنه‌ای

ردیف	مؤلفه‌های فرهنگ عاشورایی / ویژگی‌های اهل بیت و یاران امام حسین(ع)	مؤلفه‌های فرهنگ بسیجی: اعتقادی/انقلابی/عملکردی	مأخذ
۱۵	مبارزه با ستم طاغوتها و جور حکومتها/ دنبال ظلم و فساد نبودن/ مبارزه با ظلم: ستم ناپذیری/ نفی سازش با جور/ ظلم ستیزی/ عدالت خواهی و تلاش برای اقامه عدل،	اهل نبرد با شیاطین زر و زور	امام خامنه‌ای
۱۶	حواداری از امام حق و برائت و بی‌زاری از حکام جور،	۱. در انتظار مصلح کل(عج) ۲. دارای پیوند ناگسستنی و همیشگی با حضرت ولی عصر(ارواحنا فداه) مهدی موعود عزیز،	امام خامنه‌ای
۱۷	قیام خالصانه در راه رضای خدا/ اخلاص در اوج	۱. خلوص و صفا ۲. اخلاص در همه امور ۳. گمنامی و بی‌نشانی	امام خمینی
		۱. اهل مجاهدت معنوی و مخلصانه ۲. مظهر مجاهدت ۳. بااخلاص ۴. اهل کار مخلصانه ۵. قلب سرشار از اخلاص، ۶. دارای دل پاک و نیت پاکیزه	امام خامنه‌ای
۱۸	صبر و استقامت در راه خدا و هدف مقدس تا مرز جان/ صلابت و پایداری،	استقامت و پایداری	امام خمینی
		۱. اهل صبر، استقامت و پایداری/ ۲. خستگی ناپذیر	امام خامنه‌ای
۱۹	شجاعت و شهامت در برابر دشمن،	۱. شجاعت و شهامت ۲. نهراسیدن از دشمن ۳. همیشه پیروز بودن	امام خمینی
		۱. هوشیاری در شناخت دشمن، ۲. سازش ناپذیر با دشمنان، ۳. نهراسیدن از هیبت دروغین قدرتها، ۴. شجاع، رشید و باشهامت، ۵. همیشه پیروز بودن	امام خامنه‌ای
۲۰	آزادی خواهی و حریت/ آزادگی و آزادمردی	آزادگی	امام خمینی
		آزاده	امام خامنه‌ای
۲۱	دارای روح عزتمندی/ عزت مداری/ قتیل العزه/ استقبال از مرگ عزتمندانه/ شرافت و استقبال از مرگ شرافتمندانه،	دارای روحیه بزرگ	امام خمینی
۲۲	ذلت ستیزی/ ذلت ناپذیری/ تن به پستی و دنائت ندادن/ زیر بار منت نرفتن/ ترجیح مرگ سرخ بر زندگی ذلتبار،	۱. بیزار از تسلط قدرتهای بیگانه، ۲. پاسدار هویت ملی و دینی، ۳. ارزش قائلشدن برای استقلال و هویت ملت خود، ۴. کارکردن و از جانگذاشتن برای حفظ استقلال ملی/ استقلالخواه،	امام خامنه‌ای
۲۳	سازش ناپذیری: مردود شمردن منطق راحت طلبان بی درده، سازشگران دنیاطلب و تماشاجیان توجیه‌گر،	۱. دارای عزم و اراده پولادین، ۲. مثبت و پُر خون و پُر تپش باقی ماندن، ۳. محافظه‌کار نشدن، ۴. تمایل نداشتن برای کنار نشستن، تا دیگران تلاش کنند و او نگاه کند،	امام خامنه‌ای

ردیف	مؤلفه‌های فرهنگ عاشورایی / ویژگی‌های اهل بیت و یاران امام حسین(ع)	مؤلفه‌های فرهنگ بسیجی: اعتقادی/انقلابی/عملکردی	مآخذ
۲۴	ایستادگی در برابر حاکم ستمگر و کفرپیشه/ تحمل نکردن سلطه باطل،	۱. دل خونپودن از رنج‌های ملت فلسطین، ۲. مایل است بیش از یک میلیارد مسلمان دنیا قدرت عجیبی را تشکیل بدهند که بشریت را به سمت کمال هدایت کنند و خودشان در قله کمال قرار بگیرند.	امام خامنه‌ای
۲۵	پاکبازی، وفاداری،	۱. با انگیزه صادقانه، معنوی و انقلابی، ۲. دارای تلاش، شور و انگیزه انقلابی. ۳. پرشور ۴. سیاسی است، اما سیاست‌زده، سیاسی کار و جناحی نیست.	امام خامنه‌ای
۲۶	فتوت و جوانمردی، حتی در برخورد با دشمن،	۱. جوانمرد پاکدامن و غیور ۲. غیور و پاسدار خطوط فاصل است.	امام خامنه‌ای
۲۷	ایثار و از جان گذشتگی در مسیر هدفهای الهی،	ایثار و فداکاری	امام خمینی
		۱. دارای روحیه ایثار و فداکاری ۲. هدف بزرگ او؛ آینده کشور، ملت و دنیای اسلام/ ۳. علاقمند به اهداف، ۴. بلندهمت و دارای خواسته‌های بزرگ در حدّ اعتلای کشور(مانند: نجات همه احاد بشر و رفع فساد و فقر و تبعیض و بی‌عدالتی و سلطه دشمن)، ۵. بسیار نثارکردن، ۶. اهل فداکاری،	امام خامنه‌ای
۲۸	به میدان آوردن همه داشته‌های خود برای اعلای کلمه حق و نجات خلق / عمل کردن در مدار حق	رنگ الهی	امام خمینی
		۱. اهل مجاهدت در میدان فعالیت‌های اجتماعی، ۲. اهل مجاهدت در میدان وسیع و عرصه عظیم بین‌المللی، ۳. بر دوش کشیدن پرچم افتخار حضور در میدان خدمت ۴. سرمایه گذاری برای پرچم افتخار حضور در میدان خدمت ۵. پیشگام و پیشقراول در همه میدانهای مورد نیاز کشور و نظام اسلامی. ۶. آماده برآوردن نیازهای انقلاب است، در هر زمان و از هر نوع، ۷. دارای آمادگی، کمر بستگی، پا به رکاب بودن، ۸. شجاعت و اخلاص بیشتر برای رفتن به سمت هدفهای انقلاب، ۹. سینه را سپردن و بهوسط‌میدان آمدن، هر جا و هر زمان و هر طور که لازم باشد/ در هر عرصه ای که به او نیاز باشد، ۱۰. به میدان آوردن همه تواناییهای خود در راه آرمانهای نظام اسلامی / مقدورات و امکانات خود در راه هدفهای عظیم ملت، ۱۱. وارد میدان شدن با غیرت دینی، ۱۲. وارد میدان شدن با دانایی فکری، ۱۳. وارد میدان شدن با نیازشناسی، ۱۴. وارد میدان شدن با ابتکار و جوشش ذهنی، ۱۵. وارد میدان شدن با خلاقیت، ۱۶. آماده برای همه میدانهایی که وظیفه، او را به آن میدانها فرامیخواند، ۱۷. آماده برای انجام کارهای بزرگ/ ۱۸. اهل حضور در میدان خطر، ۱۹. مظهر آمادگی کامل برای سر بلند کردن کشور و ملت، ۲۰. اهل حضور و کار داوطلبانه در میدان خطر، ۲۱. نجات بخش ۲۲. حضور فعال و پرانگیزه، ۲۳. پیشگام و پیشقراول در همه میدانهای مورد نیاز/ ۲۴. پیشرو و پیشتاز بودن در همه عرصه‌های اساسی زندگی،	امام خامنه‌ای

ردیف	مؤلفه‌های فرهنگ عاشورایی / ویژگی‌های اهل بیت و یاران امام حسین(ع)	مؤلفه‌های فرهنگ بسیجی: اعتقادی/انقلابی/عملکردی	مأخذ
۲۹	جهاد برای حفظ اسلام و دفاع از مکتب: فداکاری در راه مکتب و آرمان‌های الهی/ دفاع از حریم ارزش‌ها و فدا شدن در راه آنها.	۱. آمادگی برای جهاد ۲. پاسدار اصول تغییرناپذیر «نه شرقی و نه غربی»	امام خمینی
۳۰	شهادت‌طلبی: سرشار از شوق شهادت و فداکاری در راه احیای دین/ آماده قربانی کردن خود در راه احیاء دین،	۱. ایستادگی و مقاومت شجاعانه. ۲. آماده شهادت، به عنوان بالاترین ارزش عاشورایی انسان و بالاترین ارزش در معیار ارزش‌های معنوی است. ۳. دارای روح شهادت طلبی،	امام خمینی امام خامنه‌ای

نتیجه‌گیری

در فصل نخست این مقاله، بحث مختصری در مورد فرهنگ به عمل آمد. سپس فرهنگ عاشورا و فرهنگ بسیج به طور جداگانه در فصل‌های دوم و سوم بررسی شدند. آن‌گاه مؤلفه‌های هر یک از دو فرهنگ، استخراج و در قالب جدول ارائه شدند. بر اساس این بررسی، مؤلفه‌های فرهنگ عاشورا در دو دسته جداگانه ارائه شد. مؤلفه‌های (ویژگی‌های) فرهنگ عاشورا با ۲۱ عنوان و مؤلفه‌های (ویژگی‌های) فرهنگ عاشورایی (ویژگی‌های اهل بیت و یاران امام حسین(ع)) با ۳۸ عنوان و در مجموع در ۵۹ مؤلفه احصا شدند. در شناسایی و ارائه مؤلفه‌های فرهنگ بسیج و بسیجی، ابتدا از فرمایش‌های حضرت امام خمینی(ره) ۲۴ مؤلفه استخراج شد. سپس مؤلفه‌های احصا شده از متن فرمایش‌های مقام معظم رهبری، در دو گروه فرد/ بسیجی و سازمان/ بسیج، سازماندهی شدند. آن‌گاه مؤلفه‌های مربوط به فرد/ بسیجی، به سه دسته اعتقادی با ۶۳ عنوان، انقلابی با ۳۶ عنوان و عملکردی نیز با ۳۶ عنوان تفکیک و در مجموع ۱۳۵ مؤلفه در قالب سه جدول جداگانه ارائه شد. مؤلفه‌های گروه دوم؛ یعنی سازمان/ بسیج نیز در دو دسته ارزشی با ۲۶ عنوان و عملکردی با ۲۲ عنوان (۴۸ مؤلفه) در قالب دو جدول ارائه شد. بدین ترتیب، کل مؤلفه‌های استخراج شده فرهنگ بسیج و بسیجی از فرمایش‌های امام خامنه‌ای، بالغ بر ۱۸۳ عنوان شد.

در فصل چهارم مقاله نیز نخست، مؤلفه‌های فرهنگ عاشورا از ۲۱ مؤلفه و پس از ادغام برخی از آنها، تبدیل به ۹ مؤلفه کلی شد. سپس، از مؤلفه‌های فرهنگ

بسیج و بسیجی استخراج شده از فرمایشهای حضرت امام خمینی(ره) و حضرت امام خامنه‌ای(مدّ ظلّه)، معادلها و مترادفها انتخاب و در جدولی مقایسه‌ای ارائه شد. آنگاه مؤلفه‌های ۳۸ گانه فرهنگ عاشورایی(ویژگی‌های اهل بیت و یاران امام حسین(ع)) نیز پس از ادغام، تبدیل به ۳۰ عنوان کلی‌تر شد. سپس از مؤلفه‌های فرهنگ بسیج و بسیجی برگرفته از فرمایشهای حضرت امام خمینی(ره) و حضرت امام خامنه‌ای(مدّ ظلّه) نیز معادلها و مترادفها انتخاب و در جدولی مقایسه‌ای عرضه شد.

نتیجه اینکه؛ همه مؤلفه‌های برشماری شده برای فرهنگ عاشورا، دارای معادلها و هم‌نهادهای معنادار با فرهنگ بسیج می‌باشند. لذا این ادعا به طور قاطع تأیید می‌شود که فرهنگ بسیج، منطبق بر فرهنگ عاشورا و نشئت گرفته از آن است و مناسب خواهد بود که «فرهنگ بسیج» را حتی «فرهنگ عاشورایی بسیج» بنامیم.

منابع

۱. آشوری، اشرف؛ عاشورا در اندیشه امام خمینی(ره)، پایگاه اطلاع رسانی حوزه: www.hawzah.net
۲. ابن شعبه، حسن بن علی بن الحسین(۱۴۰۰ق)؛ تحف العقول، تهران، کتابفروشی اسلامیة.
۳. انصاری، حمید؛ امام خمینی؛ احیاگر فرهنگ عاشورا، نشریه حضور، شماره ۱۵
۴. پایگاه اینترنتی بخون دات کام؛ عزت حسینی(ع) در فرهنگ عاشورا: www.bekhon.com پایگاه شناخت رهبری، تعریف فرهنگ از نگاه امام خامنه‌ای: www.leader-khamenei.com
۵. پژوهشکده باقرالعلوم - گروه حدیث(۱۳۷۳)؛ موسوعه کلمات الامام الحسین(ع)، قم، دارالمعرف.
۶. خامنه‌ای(آیه الله العظمی - رهبر معظم انقلاب اسلامی)، سیدعلی، نرم افزار حدیث ولایت؛ مجموعه فرمایشات مقام معظم رهبری
۷. خمینی، (امام) روح‌الله(۱۳۷۱)؛ صحیفه نور، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان چاپ و انتشارات، چاپ دوم
۸. خمینی، (امام) روح‌الله؛ قیام عاشورا در کلام و پیام امام خمینی، تبیان آثار موضوعی، دفتر سوم.
۹. خمینی، (حضرت امام) روح‌الله، ولایت فقیه: حکومت اسلامی، ویرایش ۲، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی(س)، چاپ بیست و دوم، ۱۳۸۹

۱۰. خوارزمی، موفق بن احمد (۱۴۲۳ ق)؛ مقتل الحسين (ع)، قم، انوار الهدی.
۱۱. دشتی، محمد (۱۳۸۱)؛ فرهنگ سخنان امام حسین (ع)، قم، مؤسسه فرهنگی تحقیقاتی امیرالمؤمنین (ع).
۱۲. دهخدا، علی اکبر، لغت‌نامه، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران، تهران، چاپ اول، ۱۳۶۳
۱۳. زهره‌ای، محمدعلی؛ بررسی مفهوم فرهنگ، قابل دسترسی در: سایت پژوهشکده باقرالعلوم (ع).
۱۴. سایت تخصصی مهدویت (عج)، عاشورا از نگاه امام خمینی (ره): www.mahdaviat.org و mahdaviat.net
۱۵. سایت جامعه‌شناسی / جامعه‌شناسی فرهنگی، تعریف فرهنگ: www.isa.org.ir
۱۶. سایت دفتر مقام معظم رهبری: www.khamenei.ir
۱۷. سایت راسخون / به نقل از: کتاب تهاجم فرهنگی، تعریف فرهنگ: www.rasekhoon.net
۱۸. سایت مؤسسه حفظ و نشر آثار حضرت امام خمینی (ره): www.imam-khomeini.ir
۱۹. سایت ویستا، تعریف فرهنگ: www.vista.ir
۲۰. سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، کارنامه عملیات سپاهیان اسلام در هشت سال دفاع مقدس، چاپ اول، ۱۳۷۰.
۲۱. سنگری، محمد رضا؛ وجوه مشترک عاشورا و دفاع مقدس: www.andisheqom.com
۲۲. سنگری، محمد رضا، کربلا؛ آیینه تمام‌نمای قرآن: www.roozedahom.com
۲۳. طباطبایی بروجردی، حسین، جامع احادیث الشیعه / ج ۱۲، قم، مؤلف، چاپ اول، ۱۳۶۷
۲۴. عاشورا، جاری در جبهه‌ها، مجله پرسمان: www.porseman.org و www.porseman.net
۲۵. محدثی، جواد؛ فرهنگ عاشورا، قم، نشر معروف، چاپ شانزدهم، ۱۳۹۱، مقدمه کتاب
۲۶. مزروعی، علیرضا؛ مهندسی فرهنگ عاشورا: www.ido.ir
۲۷. مفید، محمد بن محمد؛ ارشاد، مترجم: سیدحسن موسوی‌مجاب - قم، سرور، چاپ دوم، سال ۱۳۹۰

۲۸. مؤسسه دائرة المعارف تشيع (۱۳۷۲): دائرة المعارف تشيع / ج ۱، تهران، انتشارات مؤسسه دائرة المعارف تشيع، چاپ دوم
۲۹. ميرباقری، سيد محمد مهدي؛ مراقبه عاشورايی: www.mir7.blogfa.com
۳۰. نجمی، محمدصادق، سخنان حسين بن علي (ع) از مدينه تا كربلا، قم، دفتر انتشارات اسلامي وابسته به جامعه مدرسين حوزه علميه قم، چاپ سوم - آذرماه ۱۳۶۱
۳۱. نرم افزار صحيفه امام (مجموعه آثار و سخنرانی های حضرت امام خمینی - ره)
۳۲. نوری طبرسی، ميرزا حسين؛ مستدرک الوسائل / ج ۱۰، قم، مؤسسه آل البيت (ع) لأحياء التراث، چاپ اول، ۱۳۶۹

